95

NEMZETI NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXII. ÉVFOLYAM. 1901. VI. FÜZET.

Junius.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

		Lap
I.	A nőnevelés a párisi kiállításon. (Második közlemény). Szuppán Vilmos	229—241
II.	Wohl Janka. (Arczképpel.) Sebestyénné Stetina Ilona	242—245
III.	Fejlesszük a szép iránti érzéket. Kintzler Árpádné	246—253
IV.	A szabad Svájcz. Vidéky Apollónia	254—264
V.	Gyorsirást a polg. tanitóképzőkbe! H. E.	265—268
VI.	**Nőnevelési szemle.** A magyar nők művészeti kiállitása. — Iskolai kirándulás. — A M. D. E. Fiumei köre. — Irodalmi estély az Urániában. — Ujabb adományok a Péterfy-alapra. — A. M. D. E. fürdőkedvezményei. — Nagyszabású iskolai tanulmányút	269—272
VII.	**Irodalom.** Gyöngyössy László, Arany János élete és munkái. Ism. Komáromy Lajos, — Póznan Jolán. A nőnem a Balkán kereszténynyeknél. — Dr. Tóth Mihály. Geologiai képek	273—276

☞ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (VI., Andrássy-út 65)*** *sziveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgy is csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk.*

A *„Nemzeti Nőnevelés“* megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ivnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a *„Nemzeti Nőnevelés“* címe alatt a VI. ker. állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (Andrássy-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI. ker., Bulyovszky-utcza 28. sz.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXII. ÉVFOLYAM. 1901. JUNIUS. VI. FÜZET.

A NŐNEVELÉS A PÁRISI KIÁLLÍTÁSON.

(Második közlemény.)*

Nagy érdeklődéssel tanulmányoztam a franczia leányok idegen nyelvi dolgozatait és az idegen nyelvek tanításának módját és eredményét. Az ottani felsőbb leányiskolákban a tanulók szabad választás szerint csak egy idegen nyelvet tanulnak. Leginkább van elterjedve a német és az angol nyelv tanulása. 1895-ben 63 felsőbb leányiskolában 69 angol és 57 német nyelvtanítónő volt alkalmazva. Keleti Franciaországban a leányok inkább a német, nyugaton túlnyomóan az angol nyelvet választják, a melynek tanulása általában jobban van elterjedve, kétségtelenül azért is, mivel elsajátítása kevesebb nehézséggel jár. Az idegen nyelv tanulása már a lycée-hez vagy collège-hez csatolt előkészítő osztályokban kezdődik. A classe enfantine-ben (8—9 éveseknél) hetenkint $2^1/_2$ órát, a három classes préparatoire-ban (9—12 évesek) hetenkint és osztályonkint ugyanannyit, az öt classes secondaires-ben hetenkint és osztályonkint 3 órát fordítanak az idegen nyelv tanítására. A IV. és V. osztályban a tanuló 2—2 órában mint fakultativ tárgyat még egy idegen nyelvet tanulhat. A kötelezett idegen nyelv tanítására 9 éven át mindössze 25 óra van felvéve, tehát jóval több, mint a mennyit mi a felsőbb leányiskolákban egy-egy idegen nyelvre fordítunk (németre 17, francziára 18 óra). Mindazonáltal az idegen nyelvek tanításának eredményei tekintetében nem állunk a francziák mögött; még azon állami felsőbb leányiskoláink

* Az első közlemény a megelőző füzetben van. Szerk.

is, a hol a társadalmi viszonyok miatt az eredmény az egyik vagy a másik idegen nyelvből gyengébb, ebben a tekintetben mérközhetnek a franczia felsőbb leányiskolák nagy részével.

A német nyelv tanításának eredményei a franczia leányiskolákban igen különbözők. Míg például a toulous-i lycée-ben még a VI. osztályban, az úgynevezett Cours supplémentaire-ben is a német nyelvi dolgozatok kizárólagosan fordítások (Extrait de Marie Stuart, Heine le salut à la mer, Laboulaye és Villemain-ből németre; Rückert, Heine, Wagner Lohengrinből, Lessing Dramaturgiájából francziára), addig a párisi Lycée Fénélonban az I. osztálytól kezdve szabad dolgozatokat is írnak és szépen kezelik irásban a német nyelvet. Itten az V. osztály egyik növendéke «Wozu lernen wir Deutsch?» czimű dolgozatában a következő jellemző szavakat olvastam: «Endlich die Deutschen sind unsere Nachbarn und unsere Feinde, alle sprechen die französische Sprache, alle Franzosen wurden die deutsche Sprache sprechen sollen». Ez a rövid idézet egyben megmutatja, mennyire viszik a német nyelv tudását abban az iskolában, mely egyike a legkiválóbbaknak.

Ugyanott egy másik szabad dolgozat: Des Sängers Fluch. Eine Erzählung nach dem Uhland'schen Gedicht. — Fordítottak Mignetből németre, továbbá Legouvé, Lewes, Turgenjeff, Heine, Schillertől vett német szövegeket francziára.

A Lycée Victor Hugo V. osztályának német dolgozatai: Der Ritter von Assas; fordítás Voltaireből. Anblick von Deutschland, Staël után. Die Armada, Voltaire után. Das Vaterland, Souvestre után. Corneille und Racine, Labruyère után. Wieland, Staël után.

A reims-i lycée V. osztályában: Raconter en prose «Der Ring des Polycrates» von Schiller. Le boeuf, Buffontól németre. Karl der Grosse, Herdertől francziára.

A laon-i lycée III. osztályában: Le sifflet de Franklin, le maréchal de Saxe, németre fordítva; a szamár árnyékáról szóló elbeszélés, németből francziára; franczia mondatok fordítása németre.

Sedánban a III. osztályban franczia mondatokat németre, Hoffmann von Fallensleben-nek a hazáról szóló versét németből

francziára fordították és nehány nyelvtani feladatot irtak (1. Famille de mot: Schatten; 2. Sens du prefixe: aus; idée de sortir: gehen, ausgehen; sens de prefixe: auf; 3. supression de l'article défini).

A Lycée Lamartine II. osztályában: das Haus; egy oldalra terjedő leírás német nyelven; die Henne und das Entlein reprodukcziója német nyelven; mondatok fordítása francziából németre. A toulousi lyceum II. osztályában: franczia mondatok fordítása németre; donnez les primitifs temps de lesen, brechen, sprechen, vergessen. Tell lövésjelenetének fordítása francziára. Le Coup et le mouton, Fénélon meséjének fordítása németre.

A Lycée Fénélon I. osztályában német verseket és olvasmányokat másolnak vagy emlékezetből írnak; egy rövid német levelet fogalmaztak, a melyet azonban szintén előzetesen betanulhattak, mert valamennyi növendék ugyanazt írta. Itt egy Ballin nevű növendék így jelzi a korát: «Ich bin halbzwölf Jahr alt.» — Sedanban az I. osztályban paradigmákat írnak: conjuger j'ai été sage stb. Reimsben fordítanak apró mondatokat francziából németre.

Látni való, hogy a fordítás a franczia leányiskolákban még jelentékeny helyet foglal el.

A francziák jóformán képzelni sem tudnak idegen nyelvtanítást fordítás nélkül. Igen jellemző erre a felfogásra nézve az, a mit Jost, az ismert nevű pædagogiai író a magyar iskolák * írásbeli dolgozatairól ír, a melyeket kiállítottunk a párisi kiállításon. Azt írja a Revue Pédagogique folyó évi márcziusi füzetében: «Átnézzük a franczia és német nyelvi füzeteket. Gyönyörűen vannak tartva, tiszták és rendesek és a gyakorlatok megválasztása képességről és szellemességről tanúskodik a tanárok részéről. De a franczia látogató csudálkozva látja, hogy nem talál ezekben a füzetekben sem nyelvtani kérdéseket sem fordításokat! Úgy tetszik nekik, hogy nyelvtani thémák és fordítások nélkül nem jó az idegen

* A felsőbb leányiskolák közül csak a budapesti állami felsőbb leányiskola állította ki a tanulók irásbeli dolgozatait.

nyelvek tanítása. Sőt vannak, a kik azt tartják, hogy ez a két gyakorlat teszi az idegen nyelvtanítást. A mi magyar kartársaink más nézetben vannak és mi azt hiszszük, hogy igazuk van.»

Az úgynevezett versióban, az idegen nyelvből való fordításban, a francziák szép eredményt mutatnak fel. Feltünő a gond, a melyet ennél a gyakorlatnál a franczia kifejezés csiszolására fordítanak; itt is meglátszik, mily nagy tiszteletben tartja a franczia a saját nyelvét. Annálfogva ennek a versiónak nagyobb a haszna a franczia, mint az idegen nyelvre, és voltaképpen nem tartozik az idegen nyelvtanítás feladatához, hogy közreműködjék az anyanyelvi képzés bővítése és mélyitése érdekében. Mindazonáltal a francziáknak igazuk van abban, hogy az anyanyelvre való fordításnál a legkényesebb gonddal ügyelnek az anyanyelv helyes használatára. Mi az iskoláinkban még gyakran vétünk e fontos követelmény ellen és oly módon fordíttatunk magyarra, mely mód romboló hatással van növendékeink magyar nyelvérzékére.

Egyébiránt a fordítgatás igen kétés értékű tanítási eszköz. Az örökös ingás két nyelv között éppenséggel megnehezíti az idegen nyelv elsajátítását. Azon kell lenni, hogy a tanuló az idegen nyelvű szöveget, midőn olvassa, közvetlenül megértse. Erre törekszenek is újabban több franczia leányiskolában és e végett az alsó osztályokban a direkt módszert alkalmazzák, a melyet mi a felsőbb leányiskolákban immár 15 év óta majdnem általánosan a legjobb eredménynyel használunk. Schweitzer és Simmonot tanárok kitünő vezérkönyvet * írtak a német nyelvnek direkt módszer szerinti tanítására és ahhoz való szemléltető képeket is szerkesztettek.

Az egy év alatt német nyelvből elvégzett anyagról tájékoztatást nyújtanak a tanárok naplói.

A reimsi lyceum I. osztályában 1898/99-ben a tanár, Mme Henry, a következőket végezte:

Morceaux appris par coeur: Anschütz: Das Schäfchen; Fallersleben: Frühlingslied; Anschütz: Der Tannenbaum, Schlaf,

* Schweitzer-Simmonot, Méthode direct pour l'enseignement de l'Allemand. A Tableaux mureaux kicsiben meg vannak a könyvben. Kiadó Armand Colin.

Kindlein schlaf, Der Gänsedieb; Hebel: Mitleid im Winter: Uhland: Die Kapelle; Reinick: Wie schön; Heine: Die Lorelei; Uhland: Des Knaben Berglied, Sprüche; Ortlepp: Die grüne Stadt; Chanson populaire, Waldvöglein; Anschütz: Thautröpflein. (Igen finom izléssel és 12—13 éves leánykák lelkületének megfelelően összeállított sorozat.)

Exercices oraux: Chant. Récitation de morceaux appris par cœur. Lectures préparées, lues, traduites et commentées, puis résumées sans lire en classe. Conversation.

Etude du vocabulaire, se rattachant aux lectures faites.

Explication par les éléves de plusieurs tableaux de Hœlzel: Der Winter, Der Frühling, Der Sommer (leçons de choses). Conversation.

Versions et thèmes, pour appliquer les règles de grammaire. Conjugation faible et fort. Declination. Construction.

Exercices écrits: Exercices de conjugaison et de declinaison. Petits thémes, corrigés et commentés en classe. Dictées, tirées de lectures déjà faites.

Ugyanott a II. osztályban, Mlle Camiens tanár, a következő költeményeket tanultatta meg: Uhland: Der weisse Hirsch; Kopisch: Der Faule; Gœthe: Die Frösche, Gefunden; Schiller: Das Mädchen aus der Fremde; Gœthe: Das Veilchen: Uhland: Die Einkehr; Heine: Loreley.

A III. osztályban ugyanaz a tanár: Uhland: Des Knaben Berglied, Der König und der Müller, Das Schloss am Meere; Gœthe: Mignon, Der Fischer, Erlkönig; Heine: Loreley. Olvasták: Das Wunderkästchen, Junker Prahlhans, St. Odilia és más meséket.

Az idegen nyelvek tanítására a felsőbb leányiskoláknak nincsenek módszeres utasításaik; de jórészt itt is irányadók a közoktatási ministerium által 1890-ben a fiú-középiskolák számára kiadott utasítások, melyekben sok megszívlelésre méltó helyes elvet találunk. Tartalmuk fővonásaiban a következő:

Mindenekelőtt ajánlják, hogy ne az irodalmi, hanem a közönséges érintkezési nyelvvel kezdjék az idegen nyelv tanítását. Súlyos

hiba lenne az élő nyelveket a régiek mintájára tanítani, noha ez természetesnek látszott abban az időben, midőn bevezették az élő nyelveket a felső iskolákba és tapasztalatok hiányában tanításukban a régi nyelvtanítás tradicióját követték. Nagy nyomatékkal mutat reá az utasítás arra a jelentőségre, mely a kiejtést az élő nyelv tanításának kezdetén megilleti; sürgetőleg ajánlja, hogy a tanulót mindenekelőtt a beszélt szóval ismertessük meg, és csak azután a nyomtatottal; a növendék az új szókat olvassa le a tanár szájáról. Hasonló fontossága van a hangsúlyozásnak, mely a kiejtésnek kulcsa. A hang a szónak a lelke, a németben úgy, mint az angolban. Az idegen szó kiejtésének feltüntetését a franczia helyesírás eszközeivel az utasítás joggal helytelennek és károsnak mondja. Az utasítás a kezdő oktatás számára a direkt gyakorlatokat ajánlja, alapúl véve azokat a szókat, a melyek a tanuló iskolai és otthoni környezetéhez tartoznak. Ha az iskolának szemléltető képei vannak, czélszerű azokat használni. Minthogy idegen nyelv elsajátítása a czél, azért ajánlatos, hogy az anyanyelvre lefordított idegen nyelvi szöveget azonnal szóval visszafordíttassuk, úgy hogy a tanár elmondja az anyanyelvi szöveget. Irásbeli fordításokat az idegen nyelvre mindig szóbelileg is kell feldolgozni, hogy a bennök levő nyelvi anyag tényleg feldolgoztassék és elsajátítassék. Az utasítás óva int, hogy nyelvtani nehézségek halmozása által el ne ijeszszük a kezdőt. A beszédgyakorlatokat tanácsos más gyakorlatokhoz, az olvasmányhoz, az idegen nyelvre és a franczia nyelvre fordításhoz kapcsolni. Hasznos dolog, hogy a tanulóknak az osztályban rendesen ismétlődő cselekvényeinek meghagyásánál az idegen nyelvet használják. Nyomtatott társalgási könyvek használata kerülendő, mert ekkor hiányzik az igazi társalgás élénkítő eleme. Írók magyarázatánál a felső osztályokban az utasítás a nyelvi szempontot ajánlja, az író nyelvi sajátságának hangsúlyozását.

Irodalomtörténetet csak annyiban kell bevonni a tanítás keretébe, a mennyiben szükséges az olvasmány megértéséhez; ellenben fel kell használni minden kinálkozó alkalmat összehasonlításra más, különösen az ókori irodalommal, hogy ez által az útat egyengessük a különböző népek szellemi életének megértéséhez.

A felsőbb leányiskolák tantervében az idegen nyelv irodalomtörténetének aránylag nagy hely jutott. A IV. osztályban a német irodalomtörténetből föl van véve a középkor, a nép- és lovagepos, a reformáczió és Luther, a XVII. század és a franczia befolyás. Az V. osztályban Klopstock és Wieland, Herder es Lessing, Gœthe és Schiller. Az olvasmányok a német irodalom legkiválóbb remekeiből állanak, jeléül annak, hogy az iskola itt is a maradandó becsű tartalomra és alakra fekteti a fősúlyt.

Nevezetes dolog, hogy a franczia felsőbb leányiskolákban, de úgy tudom fiú-középiskolákban is, az *éneket* is felhasználják az idegen nyelvek tanítására. Az ének fontosságát a nyelvtanításban azzal indokolják, hogy a jó, helyesen hangsúlyozott szavalásnak nélkülözhetetlen segédeszköze; hogy a mit a gyermek tanult, annyira megerősíti az emlékezetében, hogy nem tudja elfelejteni; megengedi, hogy ugyanazokat a költeményeket gyakran ismételtessük, a nélkül, hogy a gyermekek megúnnák; különös örömmel és buzgalommal foglalkoznak oly szöveggel, melyről tudják, hogy éneklésnek tárgyául fog szolgálni.

Tavernier és Adam a nyelvtanítás czéljaira német dalgyüjteményt * adtak ki, melyben kiváló izléssel a legszebb és a tanítás czéljaira igen alkalmas német gyermek- és népdalokat állítottak össze. A dalok értékesitésére a következő utasítást adják: «Mindenelőtt meg kell tanítani a dal szövegének szavait, azután a tanult szókkal szóbeli és írásbeli gyakorlatokat végzünk; a szöveget rhythmikusan olvastatjuk, szóval és írásban lefordíttatjuk; a dalt egyes tanulókkal szavaltatjuk, egyes szók és mondatrészek értelméről kérdezünk; a dalt kórusban mondatjuk, előbb a tanulók kisebb csoportjaival, majd az egész osztálylyal; azután következik az éneklése, végül ismét szóbeli és írásbeli fordítás.» A hol a tanítónő tud zongorázni, ott a gyermekek zongorakísérettel éneklik a német dalokat. A gyermekek igazi örömmel éneklik azokat a szép dalokat, a melyek a német birodalomnak kincsei, péld. a Kukukslied,

* Tavernier et Adam, Choix gradué de chansons allemandes avec musique et vocabulaires. Armand Colin.

Der Tannenbaum, Mit dem Pfeil und Bogen, Im Wald und auf der Heide, Hopp! Hopp! Hopp! Pferdchen lauf Galopp! stb. Rendszerint az alsó osztályokban használják a német nyelvtanításban az éneket, elvétve a felsőbb osztályokban is.

Az angol nyelvtanításban az éneklés kevésbé van elterjedve, mindazonáltal egyes lycéekben angol dalokat is énekeltetnek, péld. az One, two, three, four, five-t, — Once I Caught a fish alive, — That is the way we brush our clothes, — az angol á-bé-czét stb.

Kétségtelen, hogy az idegen nyelven való éneklés a nyelvtanításnak rendkívül becses eszköze. A dal oly hatalom, melynek varázsa elől a más nemzetbeli sem képes elzárkózni és ennek a hatalomnak a révén a nyelvtanítás is könnyebben talál útat a gyermek lelkébe. Az illető nép gondolkodása is dalaiban nyilatkozik meg a leghívebben és legközvetlenebb módon; és a nyelvtanításnak egyik feladata az lévén, hogy megismertessük a növendékeket az idegen nép lelkületével, a dalnak erre a czélra való felhasználása pædagogiailag is indokolva van. Didaktikai szempontból még azt az előnyt is látom az idegen nyelvü dalok énekeltetésében, hogy változatosabbá teszi a tanítást és iránta fokozott érdeklődést ébreszt a tanulókban. Az idegen nyelvtanítás sikerességének legfőbb fortélya a tanító ama képessége, hogy száműzze az unalmat, változatossá, elevenné és vonzóvá tegye a tanítást. Erre a czélra az éneklés kiválóan alkalmas eszköz.

Én igen kivánatosnak tartom, hogy mi is használjuk fel az idegen nyelvek tanításának azt az új eszközét. Már néhány éve annak, hogy egyik-másik hazai felsőbb leányiskolában biztatásomra az énektanárok franczia dalokat franczia szöveggel énekeltetnek. Német szövegű dalokat énekeltetni nem volt bátorságom. Amúgy is vannak, a kik germanizáló törekvésekkel vádolnak, mert azt kivánom, hogy a német nyelvet, ha már helyet foglal a tantervben, komolyan és eredménynyel tanítsák. Azonban látva azt, hogy a francziák ezt teszik, daczára a németek iránti gyűlöletöknek és sovinizmusoknak, nekünk sem kellene irtóznunk attól, hogy növendékeinkkel német dalokat énekeltessünk, a felsőbb leányiskolákban. Azért úgy a német, mint a franczia nyelvnél fölvehetjük a

német, illetőleg franczia szövegű dalok tanulását; majd gondoskodom arról, hogy szakemberek alkalmas gyűjteményt állítsanak össze.

A *történet* tanításának aránylag sok idő jut, minden osztályban 2 óra. Tanítása oda irányúl, hogy megértse a növendék a nemzet fejlődését, megerősödjenek és fejlődjenek hazafias érzelmei. Az alsó tanfolyamon (I—III. osztályban) a franczia történetet tanítják, hozzákapcsolván részleteket az általános történetből, a felső tanfolyam (IV—V. osztály) tárgya a művelődés története. A történet tanterve egy remekmű. Könnyű a francziának ily tantervet használni. Nemzeti története világtörténet és a művelődés történetében is első helyen áll. Mindazonáltal, ha nem utánozhatjuk, de okulhatunk ebből a tantervből.

Első sorban azt látjuk, hogy a történet alárendelt fontosságú fejezeteit felette röviden, csak a végett tanítják, hogy meg legyen az összefüggés az események között. Viszont a nagy világhistóriai korszakokat igen behatóan és részletesen tárgyalják; a renaissancenak és reformácziónak az I. osztályban egy egész időszak jut, úgyszintén a franczia forradalomnak a III. osztályban. Az utóbbihoz kapcsolják a népszabadság és az alkotmányosság gondolatának további kifejlését a mai köztársaság keletkezéséig, melynek szervezetét részint a történettanításban, részint ugyanabban az osztályban az erkölcstan és jogismeret keretében teljes részletességgel ismertetik.

A nem franczia történet főkorszakait nem időszerinti, hanem tartalmi összefüggésben tárgyalják. Például a keleti kérdést: Oroszország terjeszkedése Európában és Ázsiában (1815 óta); a szerbek felszabadítása. Törökország feldarabolása; a berlini szerződés.

Fölötte sajátszerű az ó-kor történetének tárgyalásmódja. Az alsó tanfolyamban nem kapott helyet és a római történetnek csak Galliára vonatkozó részeit tárgyalják. A felső tanfolyamban az ó-kor tárgyalásánál a politikai momentum teljesen háttérbe szorul. Egyptom, Assziria, Babylonia, Perzsia, Phoeniczia csak az általános művelődéstörténet szempontjából említtetnek. A római történetből tanítandók között pl. a puni háborúk meg sem említtetnek. Másfelől azonban ugyanebben az osztályban az ókori irodalmak ismer-

tetésében a görög és római historikusok műveinek olvasása ama látszólagos hiányt a legszerencsésebb módon pótolja.

Az V. osztály történeti tanterve három fejezetre oszlik: A modern európai művelődés fejlődése a XV. századtól kezdve; a jelenkori művelődés és ebben a keretben az uralkodó eszmék és legfontosabb intézmények körében mutatkozó haladás összefüggő bemutatása; végül a világ mai állapota, minden államnál különösen feltüntetve azt, a mi legjellemzőbb.

A történet tanítását a legjobb tanerőkre bízzák és rendesen egy kézben van az irodalommal. Főleg azt kivánják, hogy egyénisége és előadása által a tanár képes legyen a növendéket a tárgya iránt lelkesíteni, hogy elegendő philosophiai érzéke legyen arra, hogy az eseményekből megértesse a bennök rejlő tanulságot, hogy pædagogiai tapintattal tudja megvilágítani az eseményeket erkölcstani szempontból és levonni azokból a következtetéseket. A tanárok gyönyörűen kidolgozott előadásokat tartanak, melyeknek szerkezete és nyelvezete mintaszerű; felhasználnak minden segédeszközt, pontosan és lelkiismeretesen készülnek, hogy tartalmilag és formailag tökéletest mutassanak a növendékeknek. Tankönyvhöz nem alkalmazkodnak, a mi helytelen. Az előadás dispositióját rövid szavakkal a táblára irják; a növendékek erről jegyzeteket készítenek, a melyek alapján az etude-ben az előadást kidolgozzák.

Ezen historiai compositiókból bemutatom néhánynak a tételeit és tervét annak a megvilágítására, milyen a történet tanítása a franczia felsőbb leányiskolában.

II. osztály. (Lycée Lamartine). Gustav Adolf a harminczéves háborúban (13 oldal). Jogos dolog-e XIV. Lajosnak a «nagy» melléknevet adni és róla elnevezni a XVII. századot? XV. Lajos uralkodása belső és külső történetének felosztása. A protestánsok helyzete a XVII. században.

IV. osztály. Hasonlítsa össze és fejtse ki Demosthenes és Perikles szerepléseit (Fénélon). Képzelje, hogy egy egyiptomi pap az ottan tanulmányúton levő Herodotus görög történetírónak felvilágosításokat ad az országról, kormányzatáról, a szokásokról és a vallásról (Fénélon). A római Galliának (például Orléans-nak) egy lakosa a 455. év körül levelet ír Konstantinápolyban lakó barátjának; beszél a barbárokról, a kik elárasztották Galliát, erkölcseikről stb. Összehasonlítja korának zavarosságát azzal az idővel, midőn Gallia római igazgatás alatt virágzott (Molière). Miben állott

a Buddha által a Brahma-vallásban létesített reform és mi volt a haszna? (Reims.) Egy egyiptomi főúr sírirata (Reims). Egy utazó, a ki a Ramsesdinasztia idejében meglátogatja Thebet, leírja a várost és lakóit (St.-Quentin). Az Acropolis Athénben Perikles korának vége felé (Lycée Sévigné Charlevilleben). Egy athéni ember élete (Montauban). Hogyan ismerhettük meg az asszir művészetet? Terv: 1. Miképen ismerkedtek meg az asszir művészettel. Az asszíriologia. Az asszíriologusok művei (Botta, Place, az angol Layard, a Fresnel által vezetett expedició, de Sanley, Rawlinson). 2. Sargon khorsabadi palotájának leírása. 3. A mi az asszir művészetet jellemzi. 4. Építészet. 5. Szobrászat. 6. Festészet. 7. A mit ez a művészet nekünk mond és a mit jelentett az asszíroknál (Montauban).

V. osztály. A család a Code civil szerint (Montauban, 8 oldal). A XIX. század politikai, társadalmi és gazdasági reformjai Angolországban (Montauban). Oroszország a XVIII. században (Amiens). A XIX. századot a természettudományok (sciences) századának nevezik. Igazolja ezt az elnevezést kifejtvén a természettudományok haladását és legfontosabb alkalmazásaikat (Amiens). Ki kell mutatni a franczia renaissance eredetét és jellemző sajátságait (20 oldal, Fénélon). Mutassa meg, mennyiben folytatása a forradalom a régi kormányzatnak és miben vált meg tőle (18 oldal, Fénélon). A feudal-rendszer rövid áttekintésével mutassa meg, mi jót és rosszat teremtett (14 oldal, Fénélon). I. Ferencz udvara. Terv. I. Az intézmény okai: 1. A királyi hatalom öregbítése, 2. a fényűzés és szórakozás szüksége, 3. a Ferencz által gyakorolt vonzás. II. Az udvar: 1. fényűzése (kastélyok, öltözetek), 2. szórakozásai és ünnepélyei: *a)* lovagiak (turnirok, vadászatok), *b)* álarczos mulatságok, carousselek, *c)* művészeti és irodalmi szórakozások (bálok, hangversenyek, a királyné estélyei), 3. az ettiquette. III. Az intézmény eredményei: 1. a politikai élet szempontjából (a nemesség gyengítése, a királyi hatalom növelése), 2. a művelődés szempontjából: *a)* az erkölcsök, *b)* a művészet, *c)* az irodalomra nézve. IV. Következtetés (8 oldal, Versailles). A franczia renaissance jellemzése és minősége, összehasonlítása az olasz renaissance-szal. Egy XV. századbeli kupolás templom leírása. Egy XII., XIII., XIV. és XV. századbeli oszlopfej leírása és rajza (8 oldal vázlatos rajzokkal, Lamartine). Fejtse ki, hogyan kell egy középkori műemléket tanulmányozni. Terv: Meg kell tekinteni 1. a templom alakját (alaprajz), 2. a boltozatok alakját, 3. a hajó közeinek elrendezését, 4. az oszlopfejek és talapzatok alakját, 5. a homlokzatot és az épület külsejének elrendezését (Lamartine). Irják le és rajzolják meg a román stil jellemző díszítményeit (Lamartine).

VI. osztály. A törökök Európában való letelepedésének következményei (Fénélon). Oroszország szerepe a keleti kérdésben I. Miklós uralkodása alatt (Fénélon). Fejtse ki fővonásaiban a nagy Capetek munkáját (24 oldal, Fénélon). VIII. Henrik angol király története (Toulouse). Mazarin (14 oldal, Toulouse). A gót művészet (Toulouse).

A *földrajzot* az I—III. osztályban heti 1, a IV. osztályban egy féléven át egy órában tanítják. Az I. osztályban Afrika, Ausztrália és Amerika, a II-ban Európa és Ázsia, a III-ban Franczia-ország és gyarmatai képezik a tananyagot. A IV. osztályban a XIX. század nagy felfedező utazásait tárgyalják. Tankönyv a térkép és egy fekete tábla, a melyre az ország vagy földrész körrajza letörölhetetlen vonásokkal föl van rajzolva. Ebbe a körrajzba a tanítónő tanítás közben berajzolja a folyókat, a hegységeket, a városokat. A tanulók felelés alkalmával szintén ezen a táblán rajzolnak; továbbá füzeteikben is egyszerű, de jellegzetes és jó vázlatokat készítenek.

A Lycée Lamartine egyik II. osztálybeli tanulójának földrajzi füzetében a következő resumé-ket olvastam: 1. Európa (2 oldal). 2. Les alpes (3 oldal). 3. Climat de l'Europe. 4. Fleuves de l'Europe. 5. Le Rhin. 6. Le Danube. Ebben a resumé-ben meg van említve hazánkból Waitzen, a «grande Schutt», a «petite Schutt», March, Waag, Gran, Gross-Wardein, Theisz.*

Más resumék és compositiók: *II. osztály.* Nagy-Britannia határainak leírása (Montauban). Olaszország nagy városai. Belgium gazdasági földrajza. A belga ipar (Amiens). Francziaország gyarmatai 1740-től 1763-ig (4 oldal, Lille).

III. osztály. Francziaország domborzati tagoltsága, kimutatván minden résznek az előnyeit. Francziaország nagy kőszén-területei és az iparcsoportok, a melyek azokkal kapcsolatosak. Az állattenyésztés nagy övei: a szükséges physikai feltételek; az általuk létrehozott termékek; kivitel. Utazás csónakban, a legrövidebb utat választva és a mennyiben vannak, a táj szépségeit jelezve *a)* Limogestől Namurig, *b)* Carcassonetól Rennesig, *c)* Rouentól Besançonig (Toulouse). Madagascar, a gyarmatok hasznossága és fontossága (Amiens). Utazás Bresttől Lionig a Loire-on, és Lille-től Bayonne-ig az állami gőzhajóval; sorolja fel a tartományokat, a megyéket, a városokat, a folyókat és a völgyeket, a melyeket útjában érint és említse meg a mezőgazdaság, a kereskedelem és az ipar szempontjából megjegyezni valókat. (Laon).

* Látnivaló, hogy hivatalos helyneveink még nem hatoltak be a franczia iskolákba. Erről az Armand Colin kiadásában megjelent «Autriche-Hongrie» című fali térkép is tanuskodik, a melyen a következő helytelen neveket találtam: Grande-Schütt, Waag, Gran, Elisabethstadt, Raab, Weissenburg. Utóbbinál zárójelben ott van Gyulafehérvár. Helyesen vannak a térképen Brassó, Kolozsvár, Debreczen, Pozsony stb.

IV. osztály. Az éjszakkeleti átjáró fölfedezése; Nordenskiöld utazása (Montauban). A Nil forrásainak fölfedezése (Montauban). Mit tud Baker utazásairól a Nilus medenczéjében és rajzolja meg az útját (Reims). Mesélje el Stanley utazását Zanzibartól a Tanganyka tóhoz. (Reims).

Több iskolában a compositiók csak térképvázlatokból állanak néhány magyarázó jegyzettel.

Látnivaló ezekből, hogy a francziák hagyományos közönye a földrajzi ismeretek iránt még nem mult el teljesen. Franczia országon és azonkívül, a mi az érdekkörébe tartozik, a többi világgal nem sokat törődnek s földrajzáról vajmi keveset tanulnak. Mindazonáltal földrajztanításukban néhány egészséges, helyes dolgot látunk: A tanításnak kizárólagosan a térképre alapítását, a térképvázlatok készítését, az utaztatás használatát, a földrajzi fölfedezéseknek és nagy utazásoknak bevonását a tanítás keretébe, melyek kiválóan alkalmasak arra, hogy segítségökkel fölébresszük a növendékek érdeklődését az idegen földrészek iránt.

Budapest. *Szuppán Vilmos.*

(Folytatjuk).

WOHL JANKA.

Wohl Janka, a női műveltség terjesztőinek egyik legrokonszenvesebb, a női munkakör tágításának egyik legbuzgóbb és legőszintébb apostola, a «Magyar Bazár» szerkesztője, rövid szenvedés után elhunyt e hó 23-án.

Mindenki ismerte, mint kiváló írónőt, és mindenki szerette, mint ideális gondolkozású, kissé a sentimentalizmus felé hajló, ritka műveltségű és finom érzésű, derék magyar nőt. A költészetet és irodalmat testvérével, a nála talán még tehetségesebb Stefanieval együtt nemcsak művelte, hanem *imádta*. Imádta, mint mindazt, a mi szép a természetben, művészetben s az emberi jellemben. Ezt az imádatát rendesen rajongó szavakkal fejezte ki, mely a mi rideg köznapi világunkkal oly sokszor képezett kirívó ellentétet, hogy mosolyt csalt azok ajkára, kik hallották. De a kik megmosolyogták is, azok is szerették; hogy mily őszintén, arról tanuskodik minden jó ismerőse, tanuskodik különösen Zichy Géza gróf, ki a következő szép és meleg szavakkal búcsuztatja el a «Budapesti Hirlap»-ban:

«Most halt meg másodszor. Először akkor halt meg, midőn szeretett nővérét, Stefániát, a könytől áztatott kerepesi temetőbe vittük. Alig birtuk visszatartani, hogy utána ne vesse magát abba a hideg nyoszolyába, mely nekünk hivőknek csak egy sötét kapu, de a hitetlennek a teljes örök megsemmisülés. Janka és Stefánia! — mindenütt együtt láttuk e pici két vénülő leányt, a mint egyenlő szabásu és szinü ruhában végigtipegtek Budapest szalonjain, utczáin, hangversenytermein. Mindenki úgy hivta őket, hogy a *Jankáék*. Ugy szerették egymást, mint azok a kis kék madárkák, kiket *insé-*

WOHL JANKA.

parable-nak, elválaszthatatlannak hivunk. A sors mégis széjjeltépte őket. A sors nemcsak a kőszáli sasokat választja el egymástól, de a szegény kis pipiskéket is. — Stefánia volt a zseniálisabb, Janka az okosabb. Janka koncipiálta és fejtette meg ama bámulatos életproblémát, hogy lehessen vagyon, szépség és rang nélkül számot tenni a társadalom minden rétegében. És elérte. Tollával megkereste mindennapi kenyerét, jóságával megnyerte a kicsinyek szivét, naiv kedvességével a nagyok érdeklődését. Művészi szalont tartott, melyben minden hirnévre törekvő és hirneves ember örömest megfordult. Viszont ő előtte is megnyiltak a legexkluzivabb szalonok szárnyas ajtói. És miért? Azért, mert ő okos, művelt, jó és mindenekfölött naivan igaz volt. Mindig mosolyogtunk rajta és mindig jobban megszerettük. Az ideálok monstruozitása nyilatkozott meg minden szavában és légvárainak óriás volta betölté délibábjaival a fél égboltot. Semmi sem volt úgy, a mint ő látta, hitte és elmagyarázta, de magyarázatában megkapóan kedves és tiszta volt. Ő hitte a földi boldogságot, mindig kereste, mint a hajdani lovagok a borban, mézben folyó csodás *Winland* szigetét. Minden est jelentőséggel teljes, minden hangverseny korszakalkotó volt. Mindenütt csak fényt, sugarat, mosolyt és virágot látott. Nem is vénült meg, csak összetört. Liszt, Munkácsy, Haynald, Fraknói, a bel- és külföld legkiválóbb emberei örömmel időztek nála, estéi mindenki előtt kedvesek és keresettek voltak. Hány fiatal művész próbálgatá első szárnycsapásait nála, s egy se volt, kit meg ne bámult volna! Tudott lelkesülni, szeretni tisztán, önzetlenül és azokhoz, kiket szeretett, hű maradni egy emberéleten át. Jeles műveit mások fogják méltatni, de meghatóan tiszta szivéről hadd emlékezzem én. E tiszta szív dobogni megszünt, az óra végsőt ütött szépen, érczes zsongással, de elhaló hangja bizonyára azt susogta: az élet szép, szép, szép, — csak Stefánia meg ne halt volna! Szegény kis szürke lepkém, ki mindig a virágkelyhek édességéről regéltél és nem szálltál le egyre sem, szállj! szállj! föl az igazi boldogság és fény honába. Szállj! le a kegyes, örökkévaló Isten trónjának lábához — Ő meglát és fölemel.»

Ez az ideális rajongó lélek őszinte igaz vonzalommal visel-

tetett a tanítónői foglalkozás iránt. «Hatni, az ideálok szeretetére tanítani a zsenge gyermekeket; ez lehet a legdicsőbb feladat! Én csak a nagyokhoz szólhatok, s azok gyakran nem hallgatnak reám! Higyje meg — szólt egyszer hozzám, ha újra kezdhetném életemet, tanítónő lennék.» A tanítónő foglalkozása mellett az anya hivatása is lelkesítette. «Boldog, hogy gyermekei vannak — szólt egy alkalommal — ez a valódi örök élet, melynek a választottak, már itt a földön részesei.»

Az önerejére utalt gyenge nő, teljes rokonszenvét birta. Ő, ki annyi küzdelem után érte el czélját, teljes erejéből egyengette a kezdők útját akkor is, ha egyenként fordultak hozzá, akkor is, ha a nők általános munkaképesítéséről volt szó. Wlassics ministernek azt a tényét, hogy az egyetemet a nők előtt megnyitotta, valóságos lelkesedéssel üdvözölte, de örömmel és hálával jegyzett fel a «Magyar Bazár»-ban minden legcsekélyebb eredményt, a melyet e téren a nők elértek, s a női munka sikerét mindenkor diadalmas hangon emlegette. Rokonszenves egyénisége és lelkesedése valóban sok igaz barátot szerzett a női munkának és női munkásnak.

A «Magyar Bazár» szerkesztésével járó munkát Stefanie halála óta Hentaller Elmával osztotta meg, ki teljesen megértette őt és szeretvén, vele teljesen egy szellemben dolgozott. Az «én jobb kezem» — szokta volt mondani — «kire az utóbbi évek szenvedései között mind jobban-jobban rászorulok».

Nemes eszmék szolgálatában töltött életét hozzá méltó módon fejezte be. Összes készpénzét — sok nem volt neki, hisz szellemi munkával szerezte — és minden ingóságait a «Mária Dorothea Egyesület» tanítónői otthonának hagyta, melyért már életében is sokat áldozott. Az egyesület e hagyatékból alapítványt létesít és egy szobát rendez be Wohl Janka emlékére. Azok az áldott lelkű barátnők, kik az ő akaratának végrehajtói, Földváry Emma, Ricklné, Hampelné és Herichné az egyesületben fentartják így nevét minden idők hálás emlékezetének.

Budapest. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

FEJLESZSZÜK A SZÉP IRÁNTI ÉRZÉKET!

Országszerte, mindenfelé foglalkoznak mostanában azzal a kérdéssel, mi módon lehetne művészetünket mostoha viszonyaiból kiemelni, miképen lehetne elérni, hogy a művészet megértése és szeretete ne maradna csupán a magasabb körök tulajdona, hanem átszivárogna a nép és mesteremberek közé is, hogy a művészi szép meghonosulna nemcsak a népies munka minden műhelyében, de még a legszerényebb háztartásban is, s hogy a népies művészet odáig nemesülne, hogy teremtő erejével meghódítaná magának a palotákat és templomokat egyaránt.

Az az eszme, hogy a művészet csak akkor fejlődhetik igazán, ha az egész nemzet minden rétege egyaránt tud lelkesedni a művészetért, nem új, találkozunk vele már a régi időkben, a történelem hajnalhasadtakor. Athen boldog népe életét főkép a szép élvezésének szentelte. Mindenben, testében és lelkében, tudományában és művészetében, életében és vallásában egyaránt a szépet kereste, s azért egész nevelési rendszerét arra alapította, hogy már a gyermekekben is fejleszsze a szép iránti finom érzéket és meleg szeretetet. A felnőttek ízlését pedig a legnagyobb finomságig művelték, a gyönyörű épületek, melyeknek máig fenmaradt romjait csodálva szemléli az utókor. Ott volt pl. az Akropolis a Panthenonnal, Ereckteionnal, a Propyleumokkal, ott voltak továbbá a szebbnélszebb szobrok, egy Phidias, Praxyteles, Polykletos remekei. — Majd, midőn Athén dicsőségének csillaga letünt, a fedél nélkül maradt művészet hosszú bolyongás után Rómában ütötte fel sátorát; de a tökély oly magas fokára, a tiszta eszményiség oly fenkölt szépségére, mint Athénben, itt a művészet már emelkedni nem tu-

dott, hisz Róma népe több élvezetet talált a harcz és háború zajában és dicsőségében, mint a művészet nyugodt szemlélésében és fejlesztésében. — Később Flórenczben virágzott a művészet leginkább, hol a lakosság ismét megértette a művészt és csodálta alkotásait. Akkor a műizlés nem volt a művelt, előkelő osztály kizárólagos sajátja, mit legjobban bizonyít az a tény, hogy Dürernek és kortársainak rendelői és vevői nagyrészben polgárok és mesteremberek voltak. Manapság — sajnos — ez nincs így. Nincs így különösen hazánkban, hol még nagyon sokat kell tennünk, hogy elérjük pl. Francziaországot, hol minden tehetősebb ember mintegy erkölcsi kötelességének tartja, hogy szobáit, szalónjait az első művészek remekeivel ékesítse. Nagyon sokat kell még tennünk, hogy elérjük a művelt nyugatot és lépést tarthassunk vele. Mert a mostani körülmények közt a művészet nem fejlődhetik hazánkban úgy, mint kellene, mert ha nincs műértő és vevő, nem is lehet hatalmas alkotó művészet, de viszont, műizlés nélkül nincs számottevő, hódító ipar sem.

Hogy a műérzék és műizlés nálunk a lakosság alsóbb rétegeiben még oly hiányos, annak oka nagyrészt abban a körülményben kereshető, hogy a gyermekekben nem fejlesztjük eléggé a minden szép, jó és igaz iránti, egy szóval az æsthetikai érzelmet. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a mindkét nembeli serdülő ifjúságot még egy tudomány, az æsthetika rendszeres tanításával terheljük; nem, ez felesleges volna. De viszont azt a nézetet sem vallom, hogy æsthetikával csak azoknak kell foglalkozniok, kik költők és művészek akarnak lenni. Ez igen téves felfogás, mert hiszen az æsthetikának nem az a feladata, hogy művészeket, hanem az, hogy műértő közönséget neveljen.

Az æsthetikát azért nem kell mint külön tantárgyat tanítani, de annál nagyobb súlyt kell arra fektetni, hogy a gyermekek izlésének fejlesztésére minden kínálkozó alkalmat felhasználjunk, a mi már az elemi népiskolában is lehetséges minden tantárgy keretén belül, mely csak némi rokonságban áll a művészetekkel.

De kétségkívül a rajztanítás az, mely a szép iránti érzék és a műizlés fejlesztésére a lehető legjótékonyabb hatást gyakorolja;

azért nem lehetne eléggé kivánni, hogy siker koronázza azt a megindult mozgalmat, melynek czélja a rajztanitást kötelezővé tenni úgy az elemi népiskolában, mint a középiskola minden osztályában. Mert a rajz nemesíti a jellemet, fejleszti az értelmet, műveli a kedélyt, mert fogékonynyá teszi a lelket minden jó és szép iránt, a mennyiben rendre, tisztaságra és gondos munkálkodásra szoktat. S mivel különösen a színezés fejleszti az ízlést, arra kellene törekedni, hogy a gyermekek már a népiskolába elsajátítsák legalább két szin harmonikus összeillesztését. De legyen a rajztanitásnak magasabb fokon egy másik czélja is az, hogy felkeltse az ifjuság szivében a szeretetet a képzőművészetek iránt, miért szükséges, hogy anyagát a képzőművészetek teréről vegye, de azért természetesen a népies, nemzeti jelleget nem szabad szem elől tévesztenie.

S míg a rajz a mindkét nembeli serdülő ifjuság izlésének és a szép iránti érzékének fejlesztésére szolgál, addig a kézimunka — mely magasabb, művésziebb fajaiban már az izlés fejlettebb fokát meg is követeli — a szinek száz meg száz változatával, a minták eredetiségével és különlegességével és a műgonddal, melyet az ilyen munkák elkészítése megkövetel, különösen a nők izlését fejleszti. Egyes fajai közeli rokonságban állanak a rajzhoz és festéshez, azért egymást támogatják, mig a női kézimunka legszebb diadalánál, legművésziebb neménél, a tűfestésnél egymást kiegészitik, a mennyiben itt az ecset folytatja a munkát, ha a tű már nem elégséges a csudaszép árnyalatok és a lehelletszerű finomság kifejezésére.

A növénytan műveli és megörvendezteti a szivet és megismerteti velünk a természet törvényszerinti működését. A virágok csendes, titokzatos, ábrándos élete, mulandó létük, alakjuk és szinpompájuk bámulatos változatossága hatalmas varázst gyakorol a gyermekek minden szép iránt fogékony lelkére. S azért minden tanító és tanitónő egyik legfontosabb feladata, hogy az ifjuság szeretetét a virágok s általában a természet iránt felkeltse, ápolja és megszilárditsa. Azért vezessék a fiatalságot mind gyakrabban ki a szabadba, hadd ismerjék meg Isten páratlan hatalmát és végtelen

jóságát a természetben és csodáiban, mert csak az képes a művészi szépet egyszerű háztartásában és műhelyében is meghonosítani, a ki a természet szépségében tud gyönyörködni,

Az irodalom és vele kapcsolatban a szépolvasás és szavalás, a történelem és az ifjusági iratok egyaránt hivatva vannak arra, hogy a legmélyebb és legmaradandóbb hatást gyakorolják az ifjuság szívére. Az érzelem, melynek a költő szebbnél-szebb költeményeiben magasztos kifejezést ad, visszhangra talál a fiatalság szivében és önkéntelenül, ösztönszerűleg iparkodni fog a szépolvasás és szavalás által azt a benső, mélyen megható érzést megfelelően és méltóan visszaadni. — Az ifjusági iratok alakjai, kik legnagyobb részt magukon viselik a szerénység és szívjóság, a szelidség és kedvesség, a szemérem és áldozatkészség báját, s a hazai- és világtörténelem hősei, kik önfeláldozó, népboldogító, hazafiui kötelességeiknek még a legválságosabb időkben és a legsanyarúbb viszonyok közt is megfeleltek, buzdítják, lelkesítik a fiatalságot; példaképen lebegnek előttük a nagy hősök, a magasztos női jellemek, s egy Hunyadi János és Mátyás király, egy Zrinyi Ilona, Lorántffy Zsuzsánna, Erzsébet királyné eszményképei lesznek egész életén át. Mert nemcsak a külső szép szemlélése fejleszti az æsthetikai érzelmet, de még inkább a jónak és igaznak a szépben való harmonikus összetalálkozása.

Ott van azután a szívnemesítő, gondfeledtető zene. A gyermek mint énekkel ismerkedik meg vele legelőször s a gyermekszoba visszhangzik az apróság ezüst csengésű hangjától. Csak énekeljenek a kicsikék a gyermekszoba csendes boldogsága közepette, énekeljenek a kisdedóvó pajkos játékai közben, de énekeljenek még akkor is, ha már az iskola és tanulás gondjai nehezednek gyönge vállaikra: mert hisz az ének az emberi kedély legszebb megnyilatkozása és éppen azért oly jótékony a hatása, oly nagy a befolyása az egész emberiség vallásos, erkölcsös és nemzeti életére. S mit mondjunk a zenéről általában? Szívnemesítő és lélekemelő hatása annyira elismert tény, hogy arra szót vesztegetni hiába való dolog volna.

De nemcsak a tantárgyak keretén belül fejleszthetjük az ifju-

ságnak a szép iránti érzékét, hanem még az által is, ha az iskola szoba díszítésére legalább némi gondot fordítunk. Nem elégséges, ha csak arra ügyelünk, hogy az iskolaszoba az egészségtan szabályainak megfeleljen; ezen az álláspontón Angliában, Franciaországban, de különösen Belgiumban már régen túl vannak, hol a művészi érzék fejlesztése czéljából az iskolaszobát széppé, kellemessé, barátságossá teszik, hogy a növendékek gyönyörködjenek benne és megszeressék. Ha fényképek, vagy hírneves festők művészi kivitelű és szinezetű képei díszítenék a falakat, ha a kerteket szebbnél szebb virágok, madárdaltól felvert cserjék, árnyas fák ékesítenék, ha itt-ott egy szép szobor emelkednék ki a rózsaligetekből, ha egy-egy szép szökőkút méla csevegése vonná magára a növendék figyelmét: mennyivel jótékonyabb volna az iskola hatása már magában véve is a szépérzék fejlődésére. Pedig az iskola ilyetén díszítése nem is tartozik a lehetetlenségek közé, példa rá a külföld, hol a tanítók már évek óta fáradoznak az iskolák díszítése körül. Akadnának bizonyára nálunk is kiadók, kik a szükséges képek olcsó előállítására vállalkoznának, azonkívül pedig a tanulók maguk is támogatnák tanitóikat és tanitónőiket fáradozásukban, a mennyiben, ha csak tehetik, búcsúzáskor egy-két képpel vagy szoborral rónák le hálájukat az iskola iránt. Csak itt is, ott is meg kellene kezdeni az iskolaszoba czélirányos díszítését, nemsokára bebizonyulna annak jótékony hatása nálunk is és követésre bírná még azokat is, kik ezt csekélységnek, hiábavalóságnak gondolják és kételkednek abban, hogy oly jótékony és messzemenő, nagy horderejű hatása van.

És az ilyen nevelés hatása, mely a szép iránti érzéket jobban művelné és fejlesztené, meglátszanék a közönséges életben is, a mi szintén fontos a dologban, mert hiszen a mai korszellemnek hódolva, mindenben első sorban a hasznossági elvet keressük.

A szép iránti érzék tüzetesebb fejlesztése először oly közönséget nevelne, mely a művészeket és költőket megértené, tehetségüket méltányolná, műveiket megvásárolná, egy szóval: műértőket és vevőket nevelne. De olyanokat, a mi talán még fontosabb, kik finom és fejlett műizlésükkel meg tudnák különböztetni a valódi

lángészt a kontártól s az előbbit elismerésükkel buzdítanák fokozott tevékenységre és kitartásra s odanyujtanák neki a győzedelem pálmáját, a kontárt, az álzsenit azonban leszorítanák a küzdőtérről, nevét átadva a jól megérdemelt feledésnek. S az ilyen közönséget mind erősebb lánczok fűznék a magyar hazához; mert ha látná, hogy nekünk is vannak művészeink, kik előtt még a külföld is kalapot emel, hogy nekünk is vannak műremekeink, melyek a külföldön is számot tesznek s ha ennek a fontosságát belátná és megismerné, büszke volna a magyar művészetre s a nemzeti büszkeség a hazaszeretet hatalmas rúgója.

De másrészt orvosszere is lenne a jelenlegi iparművészet száz meg száz baja ellen, hisz az ipar jövője nagyrészt az ilyen neveléstől függ. A legújabb időkig, sőt még most is, mindenfelé hallani azt a szálló igévé lett, de hál' Istennek, mindig tévesebbé váló nézetet, hogy a magyar ipar nem versenyképes, messze elmarad a külföld mögött, nem elégíti ki a finomabb, kényesebb ízlést. S mi az oka, hogy ez utóbbi állítás sok iparágra még mindig igaz? Legnagyobbrészt az, hogy az iparososztályban nem keltik fel és nem ápolják eléggé a szép iránti érzéket, miért is a mi mesteremberéinkben hiányzik a finomabb ízlés, mely minden darabra, mely csak kezeik alól kikerül, rányomná a művészi bélyeget. Pedig az ízlés, az érzék, mely a legegyszerűbb anyagból is művészi szép tárgyat képes előteremteni, úgyszólván minden iparágnál szükséges, de különösen az u. n. iparművészeteknél. Ha tehát az iparosból hiányzik az ízlés, a fogékonyság a szép és szebb iránt, a stílszerűség tudata, bizony a keze alól kikerülő munka sem lesz oly szép, oly megkapó, mint volna ellenkező esetben. Arra kell tehát törekedni, hogy minden iparos, de különösen minden műiparos műhelyében meghonosuljon a műízlés, sőt mi több, a magyar ízlés.

Ha az angol angol tud maradni mindenütt, ha megtudja őrizni nemzeti jellegét minden körülmények közt, ha nem veti magát semmiben sem alá az idegennek, ha előtte csak az jó, csak az szép a mi angol, mért nem lehetne ez nálunk is így? De mi majmoljuk, dicsőítjük az idegent, hódolunk az angol és franczia

divatnak, az ő ízlésüket magunkévá teszszük s a mellett elfeledjük, elhanyagoljuk a mi sajátunkat, a mi nemzeti ízlésünket. Pedig a magyar épp úgy magyar lehetne mindenütt s nem kellene szégyenkeznie, sőt ellenkezőleg büszke lehetne magyar voltára, magyar jellegére, magyar ízlésére. Fényes bizonysága ennek a párisi világkiállítás, hol a magyar jelleg a maga eredetiségével, különlegességével minden nemzet figyelmét magára vonta. S ha sikerülne népünk veleszületett szépérzékét teremtő erővé nemesíteni, bizony, bizony, a tulipántos ládák, szűrgallérok, a kalotaszegi varottas megnemesedve, megfinomodva alapjává lenne a *magyar iparnak* melynek híre elszállna a magyar határain túl, meghódítva a magyar iparnak és különleges ízlésnek a világot.

De még mélyebbre ható erkölcsi haszna is volna az ilyen nevelésnek, a mennyiben a nők és férfiak gondolatait egyaránt elvonná a mulandó, érzéki élvezetektől s elvezetné a tisztább, magasabb szellemi élvezetek birodalmába s mivel hatalmas eszköz volna a népies ízlés nemesítésére, maga után vonná a nép erkölcseinek és gondolkozásmódjának nemesülését is.

S hatása még a családi tűzhely körül is érezhető volna. Hány család élete lenne boldogabb, ha a nőben az ízlést és a szép iránti meleg szeretetet idejekorán felkeltették volna. Mert, ha a nő finom ízléssel berendezte az otthont s iparkodik, hogy mindenünnen rend és tisztaság mosolyogjon férje felé, ha az nehéz napi munkája után fáradtan tér haza, hol a poros iroda rideg falaival szemben az otthon kedélyes, csendes boldogsága várja: fog-e a férjnek eszébe jutni, hogy a házon kívül töltse idejét? De viszont, ha a nő lelkében hihalt a szép iránti érzék, vagy talán senkisem keltette azt fel benne, ha öltözete piszkos, talán rongyos is, de a mellett rikító, minden finomabb ízlést sértő, ha a szoba rendetlen, az otthon barátságtalan, rideg s a háziasszony, csak, hogy ne maradjon ismerősei mögött, a kellő pénz és műízlés hiányában valódi művészi szép tárgyak helyett holmi értéktelen utánzatokkal rakta tele a lakást, melyektől minden finomabb ízléssel bíró ember kedvetlenül fordul el, magában mosolyogva vagy bosszankodva a háziasszony felett: csoda-e, ha a férfi ilyen körülmények közt mind

kevesebb időt tölt a barátságtalan lakásban és a világ zajában keres feledést és kárpótlást a rideg otthonért.

S hogy a lakás kedélyes legyen, ahhoz nem szükséges Dárius kincse. Walter Crane Angliában lehetővé tette, hogy a legszegényebb család is olcsó, de művészi szép tárgyakkal díszítheti lakását s így meghonosította a művészi szépet a legegyszerűbb háztartásban is. Ez nálunk is lehetséges volna, ha minden háziasszony arra törekednék, hogy minden tárgy, melyet vásárol szép legyen, mert a legkisebb, legigénytelenebb tárgy is hivatva van nemcsak a lakás szépségét emelni, de a lakók és különösen a gyermekek ízlését is fejleszteni, a mi szintén nem a legutolsó dolog, ha tekintetbe veszszük, hogy a családi nevelés alapja az iskolai nevelésnek, s hogy mennyivel megkönnyítené a tanító és tanítónő nehéz feladatát, ha a fiatalságot már otthon arra szoktatták volna, hogy a szépet szeresse, a rútat ellenben ne tűrje meg maga körül.

S mivel a szép iránti érzék ápolása ilyen sokoldalú és kimaradhatatlan hatással van az egész nemzet életére, nem lehet eléggé lelkére kötni a szülőknek és tanitóknak egyaránt, hogy annak kimüvelésére nagyobb gondot fordítsanak. (S nem lehet eléggé ajánlani a nőknek, hogy az értéktelen és terméketlen művészi dilettantizmus helyett a művészi iparral a háztartásukban is értékesíthető és kenyerkeresetet is biztosító *iparművészettel* komolyan és szakszerűen foglalkozzanak! Szerk.)

Igló. *Kintzler Árpádné.*

A SZABAD SVÁJCZ.

(Befejező közlemény.)*

Dániában élénken érdeklődtem az «üdvsereg» iránt. A Heilsarmeet így fordítottam kényszerből, mert nem tudtam jobban. Passarge Norvégiáról irt könyvében már némi leírást találtam, még pedig dicsérőt. Hogy a dolog annyira érdekelt, Bernben egyenesen felmentem hozzájuk. A megbizott, — az igazgatónői czimmel tudtommal nem találkoztunk a Svájczi intézetekben, — egy fiatal, kedves, csinos és feltünően okos leány volt. Erős, izmos, viruló. Élénken, telve rajongással szólt nekünk működésükről. Az angol Edwin Booth és érdekes leánya vezetik a sereget, a generális és generálisnéja. Ők indították ezt a külsőleg furcsa ármádiát és terjesztik az egész világban. Egyenruha, czímzés, szertartás és egyéb forma, mely az ilyeneknek fölötte álló embernek joggal annyira fölöslegesnek látszik, — azt az embert magával ragadja, kire a hatás számít, — a szegényt, a züllöttet, a gyermeket és gyámoltalant. Ezen a téren áldásosan működik az üdvsereg, lelkesen, szinte bravurosan. Szervezésük katonás, a főnöktől le a közlegényig. Kilencz hónapig tart a beavatás, szolgálat, mi leginkább abban áll, hogy országon, városon keresztül vonulva, proselytát szerezzenek, a mindenben szükölködőket vonzzák. Itt is a szent ige a jelige, a jámbor szentenczia, a bibliából czitált mondatok, a zsolozsmaének és a zene, hármonium, gitár. Az illető neophita minden előbbi foglalkozása mellett megmarad, csak segítőnek esküszik fel, testvérnek, a nagy szeretet és irgalom munkájában. A mi női meg-

* Az első közlemény a megelőző füzetben van. Szerk.

bizottunk elmondta a többi között, hogy ők tökéletes békében és szeretetben élnek, működnek, szinte szent örömmel, gyakran egymást választják hitestársul és mint emberek javulnak, felmagasztalódnak. Minden munkára, a mit nekik kirendelnek, ellenvetés nélkül vállalkoznak. A szegényes munkáslakban, a részeges ember odujában, a beteg asszony elhanyagolt csekély otthonában körülnéznek, dolgoznak, ápolnak. Tudják ők mindig, hol találni a legszegényebbeket, ott beállítanak a magukkal hozott seprővel, takarítási eszközökkel, élelemmel, fütővel, tisztogatnak, főznek, mosnak és súrolnak. A beteget ágyában ápolják, tisztaságáról gondoskodnak, az elhagyott csecsemőt anyai karjaikba veszik, fürösztik, az éhező számára főznek, a részegest a gyilkos italról leszoktatják; ha másként nem, úgy az általuk fentartott intézetekben, a mérges alkoholnak, mely annyi embert pusztít, lassankinti elvonásával gyógyítják, egészségre térítik. A mint mondják, ezen a téren aratják legnagyobb sikereiket. Ezek a szerencsétlenek iszákosságban végképen pusztulnak, azért karolják őket fel és sok szerencsés esetben így sikerül a megmentés, még lehetnek munkás, mérsékletes egyének, kik létük ilyetén feljavítása által, hasznos tagjai lehetnek az emberi társadalomnak. A beteg nőt addig ápolják, házát rendben tartják, míg felépül, addig táplálják az elhagyott csecsemőt, míg az anyának megerősödött karjaiba adhatják. A munkanéliek számára munkáról gondoskodnak műhelyekben, kereskedésekben, a nevelést javítják, befolyásolják. A szertartásosságuk abban nyilvánul, hogy minden este gyülekeznek, a bibliát magyarázzák, zsolozsmát énekelnek és a gitárt pengetik kék posztós, vörös szalagos egyenruhájukban. Megtörténik ilyenkor, hogy pajkos hivatlan vendégek helyet foglalnak a szent padsorokban, minthogy mindenkinek szabad a bejárás, azok aztán világi refrént dudolgatnak a szent muzsikára és mulatnak a különös jeleneten, de az üdvsereg jámbor emberekből áll, nem veszik ezt sem rossz néven, mert abban a hitben vannak, hogy előbb-utóbb mindenki megtér. Nos, ha nem is kívánnám, hogy a mi városaink utczáin ilyen szent társaság mint olyan, feltünést keltsen és nevetségessé váljék, mégis szívemből óhajtanám, hogy olyan terjedelmes és csendes hatalom,

mal működő önkéntes testvérsereg nálunk is gyakorolná áldásos, humánus munkáját. A segítségben mindnyájan testvérek lehetünk. Nem rég pendítették meg azt az eszmét nálunk is, hogy jobb házakból fiatal lányok, kiknek szerencsés helyzetüknél fogva hivatásuk nincsen, önkéntes éveket szolgáljanak a humánusan működő egyesületekben. Mint magántanító, ki sok jómodú házban megfordultam, én is régen tápláltam ezt az eszmét. A nagy városokban sok a fény, még több az ezzel járó nyomorúság. Például azzal lehetne kezdeni, hogy kiki a maga kerületében, az előljáróság keretében művelhetne jót azzal, hogy idejének néhány óráját személyesen szentelhetné az imminensen fontos szegényügynek, mert fontos az mindenkire nézve, nem csak a szegényre. Ilyen téren a nők csodát mivelhetnek aránylag kevés fáradtsággal és én ilyenkor leginkább a középosztály tehetősebb és kevésbé elfoglalt tagjaira gondolok, a férjhez nem ment úri lányokra, a gyermektelen hölgyekre, özvegyekre kik így működve, véghetetlen édes elégtétellel áldást terjeszthetnének, az anarkizmus leghathatósabb ellenszeréül, az általános boldogság lényeges előmozdításával. — Tudom, soha, semmi pedagogiai vagy irodalmi siker nem esett oly jól a netaláni siker után sóvárgó lelkemnek, mint két törvénytelen születésű, félárva szegény leánykának a nehezen kieszközölt elhelyezése, biztosított felneveltetése. Ez az abszolut jó, csak ez elégítheti ki szivünket és egyszersmind sohasem érdem, pusztán csak kötelesség, mindig sürgös munka, mely a saját jólétünket biztosítani segíti.

Egy másik közintézmény, a protection de la jeune fille, már a vasuti kocsikban magára vonta figyelmemet. Ez is egy, az egész országban megizmosodott és minden idegen országra kiterjedő szövetkezet hol katolikus, hol protestáns vezetés alatt. (Én ugyan nem tudom, miért kell mindenben a különös felekezet, mert hiszen a nyomor, a védelemre szorulás felekezetnélküli az egész világon. De akár hogyan van, csak működésben legyen a segély, akár fekete a betű, akár fehérsárga hirdetés igéri). Ez a protection olyan szervezet, mely első sorban otthonokat alapít, olcsó vagy ingyenes menhelyeket, ezzel egyetemben a munkaközvetítést eszközli. Már

a vonatnál várakozik egy hölgy, ki mellén hordja a szövetkezet réztáblácskáját, a magányosan érkező leányt fogadja, a ki már a kupéban olvashatta a hivást és óvást, a pályaudvaron azonban eligazodhatik, nehogy rossz kezekbe jusson. Az a feketeruhás nő elvezeti a jövevényt a barátságos otthonba, akár van az utasnak pénze, akár nincsen. Ha tovább utazik, a menhely gyakran ellátja utiköltséggel. Kap egy könyvecskét, melyben gondosan fel van jegyezve a többi menhely, bel- és külföldi. A hol ilyen ház még nincsen, a bureau de renseignementhoz vagy az illető konzulátushoz utalja. Minden külföldi otthonnal kapcsolatba lép, ajánló leveleket ír, esetleg a megbetegedett utazót ápolja és aztán elhelyezi. Azóta az a cosmopolita társulat a mi otthonunkba is küldte megbizottját, a mi címünket is felvették a tájékoztató lajstromba.

Többnyire Márthaház a neve az azilumnak. Ilyet felkerestem Zürichben egy keskeny, félreeső, hepehupás kis utczában. A ház külsőleg és belsőleg bizony elég szegényes volt, de a tisztaság fejedelmi, templomszerű. Ez az a tisztaság, mely intézeti ideálomat képezi, de még nálunk nem mindenben üti meg a kellő mértéket. Az ilyen intézetnek, pláne ha női, hollandus tisztának kell lenni, ha teljesen megfeleljen, épen mert sokan lakják. A királyi palotákban és jól vezetett kórházakban találni ilyent. Ez is fényűzés, de a legnemesebb és egyszersmind nélkülözhetlen. A diakonissza fogadott. Csodálatos mégis, hogy az ilyen házak többnyire önönmagukat tartják fel. A közjótékonyságnak csak alapítani kell, a jótétemény aztán úgy kamatozik, hogy segélyezni sem igen kell többé, hacsak lelkiismeretes kezekben van, a hol aztán az önzetlen vagy ingyenes szolgálat a főtényezője a gyarapodásnak, a fizetett tisztviselő nem felel meg egészen az eszményi vezetésnek. A lányok, mert szerényebb foglalkozású volt épen ez a Márthaház, míg elhelyezkednek, dolgoznak, szabóznak egy külön, barátságos munkateremben, hol a varrógép zakatol, a ruhababa modellül szolgál és a kalap készül. A pihenő addig a saját ruházatát rendbe szedi, mit szolgálati idejében nem tehet, kiheveri fáradalmait és csendes, de kedves házban várja ujabb foglalkozhatását. Természetesen szabadon jöhet mehet, de este 7 órán túl nem maradhat el a háztól.

A főnöknőt láttam egy szobalányféle nővel barátságosan kezet fogni, sokáig nyájasan, behatóan beszélgetni. Az úri nők ide fordulnak szolgákért, fizetnek az elhelyezésért, mit maga a főnökdiakonissza végez. Minket addig észre sem látszott venni, az úgynevezett úri dáma Svájczban nem részesül különös figyelemben, a ruha nem imponál. A mikor aztán a sor ránk került, ritka nyiltsággal mondott el és mutatott mindent: könyveit, alapszabályait, bevételeit, kiadásait, az intézet egész szervezetét. Az irodában persely fogadja az önkéntes adományokat. Ilyen Mártha-házak mindenütt vannak Svájczban, sőt ők külföldön is alapítanak otthonokat saját állampolgáraik számára, de ebben szivesebben csatlakoznak az idegen országbeli már fennálló házakhoz, azért kell ezeknek tulajdonképen és igazság szerint világközinek és nem csupán hazabelinek lenni. Ezek az intézmények nagyban elősegítik a magas erkölcsi szinvonalt, melyen a svájczi nők állanak. Mindezek a társulatok ügyelnek arra is, hogy a műhelyekben dolgozó nők, gyermekek gyárakban, üzletekben túl az erejükön ne legyenek igénybe véve, nagyon tudják és tanítják, hogy a gyermek és a munkásasszony mértékbe vétele más.

Egész sorozata következnék a helyes, üdvös társadalmi intézkedéseknek a szabad Svájczban. És mind ez a tevékenység oly természetszerüen, olyan magától értetődő módon, szerves fejlődésben történik. Annyira egyenlően élvezi minden osztály, olyan könnyen lehet hozzájutni minden meglévő előnyös segélyhez, csak kopogni kell, hogy valamely ajtó feltáruljon. Itt vannak például a nyilvános ingyenes könyvtárak, kölcsönkönyvek. Ezeket több helyeken meglátogattam és mindenütt meggyőződtem a könnyen hozzáférhetésről, czélszerűségről. Ezek a könyvtárak már nagyon régiek. Számos könyv, számos olvasó. A legszegényebb ember is hazakapja a könyvet. Bernben vasárnap délelőtt sűrűn eszközöltetett a könyvcsere.

Órákig vártam, míg a könyvtáros felvilágosítással szolgálhatott. Addig én a szabályokat, katalógust lapozgattam, mit sok érdeklődéssel tettem. Itt is a szokásos, hagyományos olvasmányokat találtam, hanem külön: für Jünglinge, Jungfrauen és a többi.

Kissé szokatlannak találtam ezt a nem- és korbeli felosztást, de persze ez útmutatás akar lenni a nép tájékozatlan olvasója számára. A Jungfrau tehát a saját rubrikájában fog keresni és a Jüngling is, kinek már sokkal szabadabban szabták az olvasmányt. De azért kényszer nincsen. Vihet mindenki, a mi tetszik, habár a könyvtáros rendesen tanácsol, int és segít a választásban, mi által helyes útra tereli az olvasót. Piaczkosárral jönnek ide az asszonyok, czédulával a gyerekek, ha a felnőttek rá nem érnek. A könyvek, bár használt állapotban, de épségben vannak. Különös panasz az olvasókra nincsen. Itt-ott nem hozzák vissza a könyveket, többnyire vándorlegények vagy elköltözött családok. A hiányt gyorsan pótolják. Kik? A kávések, igen, a kávések. Ezek összeálltak, vásároltak, karban tartják, gyarapítják a könyvtárt. Valóban önzetlenül, mert hiszen a könyvolvasó nem jár a kávéházba. Az az úr pedig, a ki ingyen kezeli a könyvtárt, a magas tudománynak egyik szolgája, egyetemi tanár, ki maga választ, hozat, rendez, forgalomba adja a könyvet, gyakran ráfizetéssel a saját zsebéből. Nagyon finom szellemi és lelki megfigyeléseket ejt ott az az úri ember; ő ugyancsak bepillant a nép lelkébe, szellemi műhelyébe. Ismeri a népies embert és nem mindig magasztalja, de szivesen szolgálja, fáradozik érte, mert nem épen csekély munkába kerül egy ilyen népbibliotéka kezelése. Az uti leírás és a biográfia mellett sok a jó regény, azonkívül népszerüen irt, tudományos könyv. Ezt ugyancsak kezükbe kell nyomni, egy-egy enyhítő regényt hozzá, mert az elbeszélés, a képes könyv, a regény a legkeresettebb, tout comme chez nous, magasabb szellemi körben szólhat arról a mi kis könyvtári statisztikánk is. A szórakoztató, a mulattató kell, a könnyű olvasmány. Bernben nekem is szabad volt beleavatkoznom a választásba, midőn egy kérdő fiatal leánynak a szerencsétlen Héléne d'Orleans életrajzát dicsértem, röviden elmondva, a mit a könyvben találni fog, mire ő örömmel vette át az olvasmányt, én meg mulattam rajta, hogy ott szabad volt könyvtárosdit játszani.

Néhány érdekes pont van a 12 felvételi paragrafus között. A kölcsönző egy frank kauczió fizet, mit kilépéskor visszakap. A kölcsönadás ingyenes és két hétnél tovább a könyv nem marad-

hat az olvasónál. A feltételi rovat megjegyzi, hogy gyufa, fogpiszkáló és egyéb vaskosabb dolog a könyv kötését kirepeszti. A könyvlapok nedvesítése szigoruan tiltva van, mert így a betegségek könnyen átvihetők. A lapokat óvatosan felső szélüknél kell fordítani, a bekötési táblát nem szabad hátrafeszíteni, a könyvet nedves helyen nem szabad letenni, sem belefirkáni, vagy az égő gyertyát ráállítani. A könyv megkárosítóját a könyvtáros saját itélete szerint bünteti. Magamban nevettem, — nem rossz ez a dolog — hiszen ezeket a pontokat ki lehetne nyomtatni másutt is, mind fotografált tapasztalatok ezek, már én is úgy kaptam vissza egy könyvet, hogy volt benne levél, fogpiszkáló, hajtű és reczept, egy egész kis csendélet egyetlen könyvben. A könyvek rongálásáról is tudok egy dalt, pedig sajnos, nem a népnek adom ki könyveimet.

A forgalom ezekben a könyvtárakban nagy. Igen szép dolgokat találtam, és a mi fő, a modern irodalmat szem előtt tartva, mindig új és újabb megrendeléseket tesznek. A boldogok, hogy tehetik. Minden modernebb írót képviselve találtam. A felnőtteknek röviden elmondja a könyvtáros az új költők működését és irányát. Olvasóit ép úgy ismeri, mint könyveit. Elmondta, hogy minden új könyvet maga átolvas, mielőtt az olvasó kezébe adná és ha alkalmasnak nem találja, félreteszi. Ő a népet úgy tekinti, mint a gyermekét, melynek épen csak a legjobb elég jó. Könyvtárának minden egyes számát ismeri, tehát oly képzettnek kell lennie, hogy minden párt fölött állhasson; ilyen csak egy bibliofil lehet és olyant néhány száz frank fizetéssel nem lehet szerezni. Az ilyesmire tehát megint csak az ingyenes működő alkalmas, a mi újra megerősítette meggyőződésemet, hogy az emberbaráti munkában csakis az ingyenes, önkéntes munkás felel meg egészen a czélnak, mert őt az igazi érdeklődés, részvét és a lelkes óhaj vezeti, tehát az emberbaráti cselekvést csak az fogja tökéletesen végezni, ki egészen önzetlenül szolgálja a hálás, nemes ügyet. Igy vannak ezzel Svájczban, melynek tiszta levegője oly éltetően szabad, hogy számtalan közös törekvést épen ott gyakoroltak első izben. Ilyen a vörös kereszt, a fehér kereszt intézmény, a békemozgalom, az Otthonok alapítása, a munkások védelme és biztosítása, a népnevelés és

számtalan más közmunka, mely érthetővé teszi azt a rajongó ragaszkodást, melylyel a legszegényebb ember hazáján és ennek alkotmányán függ. Koldulást nem láttunk sehol, szegény, éhenhaló bizonyára nincsen; milyen megnyugvás!

Meleg köszönettel búcsúztunk ettől a tudós, széleslátású könyvtárostól, ki ezt az egész könyves eljárást, bánásmódot oly szives készséggel magyarázta, mely különben, mondása szerint, az egész Svájczban körülbelül egyforma. Minden legkisebb városban van ilyen könyvtár és mert ingyenes olvasásról van szó, egybe ide csatolom a Zürichi ingyenes olvasótermeket. Ilyen is sok van az országban, láttuk mindenfelé kiírva, de Zürichben alaposan megtekintettük. Itt is egy ilyen készséges öreg úr végzi a teendőt és részletesen mondta el a reávonatkozókat. A város közepén, csendes mellékutczában, első emeleten, tágas, világos teremben sok olvasó ül. Senki sem beszél. Már a belépőszobában olvastuk a figyelmeztetést, hogy hangosan társalogni nem szabad, hogy halkan kell lépni és a legmélyebb csöndet őrizni. Kalapot, egyebet számszerinti függőkre teszik nesz nélkül. Itt azonban elbámultunk. Eszembe jutott, hogy én évekkel ezelőtt ilyet álmodtam Budapest részére. Akkor azt hittem, az eszme saját találmányom, nem tudtam még, hogy a külföldön régen vannak ilyen csendes csarnokok, hol a betű az úr, a világ összes hírei, találmányai, kortörténeti folyása zajtalanul le van téve sok nyomdafestékben, újságban, mindennapi friss kiadásban. Olyan ez, mint a szellem temploma, csendes és békés, és mégis gyújtó, felvilágosító, szabadító. Több mint 100 újság van itt, tán bizony 143-at mondott a szives öreg úr, ki a terem közepén ül magas pultos trónján, mint egy koronanélküli, jóságos uralkodó, honnan az egész olvasóközönséget áttekintheti. A napilapok, folyóiratok, szemlék, illusztrált füzetek, szaklapok számozott gyöngysora sűrű falonfüggésben, csoportokra osztva, feliratokkal, számmal ellátva. Oly könnyen lehet ezeken eligazodni. Különben a szolgának susogva lehet szólni, az elhozza a távolfüggőt; ennek nemezczipője van, melylyel zajtalanul végigsuhan a termen. Mennyi újság is van a világon. Itt persze leginkább német, franczia, olasz, az ország anyanyelvein, mert itt is van háromnyel-

vüség, de ezen nem vesznek össze sohasem, nincsen Sprachenfrage. Minden városnak, minden tartománynak, kantonnak a maga újságja és ezek az olvasók komoly szándékkal jönnek, mert nagyon el vannak mélyedve. Zürichben különben annyi a mindenszakmájú egyetemi hallgató és szakiskolai tanuló. Sokan itt jegyezgetnek, rajzolnak, mélyen elgondolkozva írnak. Kávéházi fojtó füst nincsen, avagy kellner és kaszirnő, nem kell várni az újságra vagy borravalóval megvesztegetni a frakkos urakat. Az olvasó csak félóráig tarthatja magánál az újságot, ha más vár reá. Kiki könnyen találja meg a magáét a sok falonfüggő hírmondó között. (Ime megint egy intézmény, mit én irigylek a svájczitól.) Magától értetődik, hogy ide a nők is járnak. Megeshetik délelőtt, hogy ide is a piaczra járó igénytelenebb háziasszony, ki otthon újságot nem tarthat, nehány sietős perczre feljön, hogy a napra valót megtudja, mert szabad a bejárat mindenkinek. Az újság is történelem, a jelen és a kortársak örökös, szakadatlan folyamatban lévő történelme. Ennek az olvasóteremnek egyik ablakából mutatta nekünk az újságmentor Pestalozzi házát, melyben gyermekkori barna kis társnőjével játszott, ki később neje lett. Tábla jelzi.

Zürich a legbájosabb svájczi város, bár Luzern fekvése szebb. Zürichben láthatólag az ország szive lüktet, élénk, kedves, barátságos és vidám. Túl tesz Genfen, melynek régibb a kulturája és több az irodalmi és történeti nevezetessége. Már a polytechnika, világhírű tanáraival és egyetemi rendszerével, mindent fölülmuló kitünőségével, ezer és ezer hallgatóival friss életet önt a szép, már modernül, elegánsan fejlődő német városba. Igazán a tanulók városa, melyre minden egyes diák oly boldog visszaemlékezéssel gondol, mert itt kedélyesen és barátságosan töltötte tanuló éveit. Ide a világ minden részéből sereglenek a hallgatók, a nőhallgatók is nagy számmal. Igen sok szláv, orosz, svéd és minden nemzetbeli ifjú végzi itt különösen a technikát. A matematikát vagy egyéb választott tárgyat a nők is hallgatják. Mint a hogy a polytechnika magasan álló épülete a várost dominálja, úgy a szellem is, mely onnan kiárad, a város büszkesége. A város egészséges, mint a hogy a genfi tanintézetek is azzal dicsekesznek, hogy járvány soha sin-

csen. A tüdővész is igen szórványosan lép fel. Csupa hegyi levegő, a gyönyörű tó, mit úgy építettek körül, hogy 15 év multán rá sem irmertem. Ide Henneberg, a selymes, egy hófehér palotát épített magának, melynek emeletén a ritkabecsű képtára el van helyezve. Ezek a magánképtárak előbb-utóbb a városok tulajdonába mennek át ajándékformába, mert a svájczi magándicsősége is csak arra szolgál, hogy a haza dicsőségével egybeolvadjon.

Búcsuzzunk a Svájcztól Altdorfban, hová a Tell-előadásra külön utaztunk. Érdemes volt, noha ezt a szerény hazafias vállalkozást ugyan az ammergaui passziójátékkal nem lehet összehasonlítani. Ott minden tíz évben játszanak, Altdorfban minden 3 évben. Ez egészen más, tisztán hazafias dolog és megható a maga egyszerűségében és tűzes, hévteli előadásával. Schiller látnok volt. Maga a svájczi nemzeti költőjének mondja a nagy német drámairót, ki Tellben megírta ízzó szabadságszeretetének lángoló himnuszát. Ő, ki sohasem volt a Svájczban, mint egy távoli próféta megírja a szabadságharcz fényes ódáját, az ország tündöklő szépségét, a Gotthardról mérgesen és rombolóan fújó Föhn hatását, az emberek egyszerüségét, bátor lelküket, oroszlánerővel védő hazaszeretetöket. Ő ezt mind megálmodta a távolban. Leírja levegőjét, talaját, vizeit ennek a magas hegyekbe szorított szabadelvű községnek. Szép a Tell históriája, a legendával vegyes, de dicskuszorút szövött rá a poéta, a halhatatlan, sejtelmével, belső látásával. A svájcziak imádják Schillert. Ők sohasem fogják keresni a mértéket, összehasonlítani nagy költőtársával, nekik ő az egyetlen, a nagy, a dicső, mert ő megfonta nekik a bálványozott szabadsághős soha el nem múló glóriáját. Schiller nekik valami országos patrónus, világi szent.

Hogy mindig felfrissüljön a kivívott szabadság édesen szívdobogtató dala, Altdorfban, a Vierwaldstätti tó közelében, egy daltársulat kebelében merült fel az eszme, hogy ott, a hol a hőst elfogták, oda építsenek egy színházat, melyben ők maguk előadják az eposzt. És úgy történt. A helység végén emelkedik az a meglehetősen tűzveszélyes nagy szinibódé, melyből irtózatosan rossz fúvózene csapta meg a riadó fülünket. Kár ott rosszul muzsikálni,

elég ott a szó, az élénken lezajló, magasan drámai esemény. Szabad színpadot képzeltem magamnak, bő hátteret, a hová belejátszanak azok a komor magas hegyek, melyek között igazában lejátszódott az élet e drámája. Nem tudtam megbarátkozni a szűk színpaddal; nem rég jöttünk Ammergauból, még előttem lebegtek a bőpalástos alakok, a hosszú szakálak, melyeket az igazi szél lengetett, az eső, majd a nap, mely az alakokat áztatta, aranyozta. Az altdorfiak azt mondják, a Föhn olykor lehetetlenné tenné az előadást, melyre messziről ideutaznak. Kár hogy a természetet itt a festett vászon eltakarja. De lassan megbarátkoztam ezzel is és feszült érdekkel néztem néhol félszeg, de annyira lelkes játékukat. A szállodás, a rektor, a szerkesztő, a bankhivatalnok, az Assesor neje, a zenetanítónő, a szabókisasszony, a fodrász a szereplők, mert ők a név mellé kiteszik a foglalkozást is. Majd hochdeutsch, majd svájczi dialektusban foly a beszéd, kiki a hogy tud, de sajátságosan megindító, mélyen megható. És az a figyelem ebben a házban, az a visszafojtott lélekzet, azok a fénylő, könnyező szemek, az a felviharzó taps a szabadság tirádái alatt, az mindinkább meglepte saját szivünket is és éreztük, hogy Tell nemcsak a svájczi nép felszabadítója volt nekünk, hanem a minden leigázott nép eszményi védője.

Este aztán sorra jártuk a szereplőket. A Gessler előadója a szállótulajdonos («Zum Löwen»), értelmes, derék, igazi svájczi ember. A Tell-szobor előtt az altdorfi fiuk rakétákat röpítettek, köztük volt a Tell fia szereplője, nyiltarczú kis diák. Másnap a vonaton ráismertünk a rektorra, ki a Melchthal szerepét adta, most is memorált, mert egy tanítói kurzus körútjára indult. Ez aztán bőven mondta el a Tell-játékok történetét. Én abból csak azt hoztam haza magamnak, hogy ezt nálunk is meg kellene csinálni. Itt a Bánk bán és egyéb hazai darab. A szereplő legyen mindenki, a ki lelkes tud lenni és beszélni akar. Fejezzék ki hazaszeretetöket, szóljanak lángolóan és imádattal addig a szűkebb hazáról a szűk hazának, míg a nagy világ *egy* országgá olvad és csak *egy* haza van — az *egész* föld!

Budapest. *Vidéki Apollonia.*

GYORSÍRÁST A POLGÁRI ISKOLAI TANÍTÓ- ÉS TANÍTÓNŐ-KÉPZŐKBE!

Ha meggondoljuk, mily rendkívüli haladást tett a magyar gyorsírás az utóbbi évek alatt; különösen a középiskolai tanulók igazán dícséretes buzgólkodása és lelkes tevékenysége által, szinte csodálkoznunk kell, hogy a polgári iskolai tanítói, illetve tanítónői pályára készülő ifjúság majdnem teljesen közönyös maradt e szép és hasznos művészet iránt.

A polgári iskolai tanító- és tanítónő-képzők számára kiszabott tanterv nem öleli fel a gyorsírás tanítását, holott ennek nemcsak ott, a tanulmányi évek alatt vennék rendkívüli hasznát a növendékek, — hanem, tekintsünk a jövőbe — a szakadatlan tevékenység, a lázas sietség e századában a gyorsírási képesség a műveltség, az intelligentia elengedhetetlen kellékévé fog válni. Hisz gondoljunk csak a nemrég megtartott országos gyorsíró-verseny óriási sikerére, s arra a rendkívüli érdeklődésre, mely újabban a magyar gyorsírás ügye iránt is országszerte mutatkozik, — nem fényes bizonyítéka-e ez a gyorsírás sikereinek?!

A napokban egy igen lelkes felhívást olvastam, mely a gyorsírás tanítását az elemi tanítóképzőkbe kívánja felvétetni, azzal az indokolással, hogy a tanítók, — mint a műveltség hivatott terjesztői — sokat használhatnának a gyorsírás ügyének s a mellett a jelöltek a tanfolyam ideje alatt magok is jó hasznát vennék a gyorsírásnak. Azonban az elemi tanítóképzők amúgy is oly szédítően túl vannak terhelve tanítási anyaggal, hogy ez a teljesen új és sok gyakorlatot kívánó tantárgy nemhogy könnyítené, hanem megnehezítené a jelöltek helyzetét.

Egészen másképen van ez a polg. isk. tanító- és tanítónőképzőkben. Ezek, a mellett, hogy magasabb qualificatiót nyújtanak, nincsenek annyira túlterhelve tantárgyakkal. *Itt már valóban helye volna a gyorsírás tanításának.*

Nem szándékozom a gyorsírásnak hasznos és majdnem minden téren szükséges voltát külön bizonyítgatni. *Ennek* a bizonyításán ma már minden művelt ember túl van. Csak annyiban foglalkozom vele, a mennyit belőle a polg. isk. tanítóképzők érdeke felkarol.

A gyorsírás tanítása e fokon nemcsak az általános műveltség szempontjából volna szükséges, hanem azért is, mert megkönnyíti a tanítást és tanulást egyaránt. Különösen, ha tekintetbe veszszük, hogy egyes tantárgyaknál a megfelelő tankönyveknek majdnem teljesen hiányában vagyunk, s a növendékeknek e hiányokat az órai magyarázatokról készített jegyzetekkel kell pótolniok. Ezek a jegyzések pedig, a mellett, hogy lélekölő fáradsággal járnak, a közönséges írás nehézkes lassúsága miatt sohasem eléggé megbizhatók és tökéletesek. Könnyen belátható, hogy a közönséges írásnál 5—8-szorta sebesebb írással mennyivel pontosabb, hívebb képét nyerhetnék egy-egy óra magyarázatának s ezáltal mennyi értelmetlenségnek, helytelen vagy hibás felfogásnak vennők elejét, a mi a tanár és tanulók munkáját egyaránt hátráltatja mindazon tárgyaknál, melyeknél a növendékek önálló jegyzésekre vannak utalva.

Emlékszem, mily áldásnak tartottuk volna növendék-korunkban, ha a tanárok némely magyarázatairól pontos és megbizható órajegyzeteket készíthettünk volna, melyeknek nemcsak iskolai tanulmányaink alatt vehettük volna hasznát, hanem nehéz pályánkon is, mert bennök sokszor egy hosszú és munkás tanítói élet nagybecsű tapasztalatai vannak lerakva. A kit csakugyan komoly munkaszeretet, komoly lelkesedés vezet e pályára, a ki a tanulói évek alatt lelkében jobbára csak felhalmozott anyagot valóban átérteni, felhasználni, lelki sajátjává akarja tenni, az nem fog visszariadni attól a fáradságtól, attól a valóban élvezetet nyújtó fáradságtól, mely a gyorsírás megtanulásával jár. Mert a hang elszáll, de az írás megmarad, és hogy a tanulói évek alatt hallott és tapasztalt, de rész-

ben elfelejtett dolgoknak sokszor mily hasznát vehetné az életpályáján haladó felnőtt is, azt a gyakorlati élet lépten-nyomon bizonyítja. — A nyelv és történeti szakcsoporton különösen sok az írni-olvasni való. Mily becses volna a növendékeknek olvasmányaikat állandó jegyzetekkel kisérniök: jegyzetekkel, melyeket *önmagok* állítanak össze! De a közönséges írással járó fáradság nem ok nélkül riasztja vissza a növendékek legnagyobb részét e rendkivüli haszonnal járó foglalkozástól.

A természettudományi szakcsoport hallgatói ép oly hasznát vennék a gyorsírásnak, különösen a magasabb algebrai műveletek megértésére néha szükséges szövegi részek lejegyzésénél, a mi a közönséges írással, az órai gyors számolás és magyarázat közben, fennakadás nélkül, majdnem lehetetlen. Rendkívül megkönnyítené ez az átismétlésnél a helyes megértést. És általában megkönnyítene a gyorsírás minden írásbeli munkát, a mi ezen a fokon már igen nagy mennyiségben halmozódik fel. Mennyi időpazarlásnak, mennyi lélekölő fáradságnak, mennyi egészségtelen görnyedésnek szakítaná végét az írásnak ez a gyorsabb, könnyedebb, művészibb formája! — S ha hozzá veszszük a legfőbbet, hogy a növendékek egy része, — és pedig évente növekedő számmal tanulmányait az egyetemeken szándékozik folytatni, meg vagyok győződve róla, minden további bizonyítás nélkül is belátja mindenki, hogy e rendkívül érdekes és szép, és a mellett annyira gyakorlati tantárgy tanításának kétségbevonhatatlanul helye volna a polgári iskolai tanító- és tanítónőképzőkben.

Föl kellene tehát venni ezen intézetek új tantervének keretébe a gyorsírást, ha nem is rendes, de legalább *facultativ tantárgynak*. Az a heti 30—32 óra még megbírja. A tanfolyam első éve — épen mikor legkevesebb a jegyezni való — kellő szorgalom mellett elegendő volna az elsajátítására, úgy annyira hogy a következő év minden írásbeli munkája fennakadás nélkül gyorsírással végezhető.

A polgári iskolai tanító- és tanítónő-képzőkből újabban egyetemre készülő ifjaink és nőink leginkább méltányolhatják a gyorsírás előnyeit, mert ez kiváltképen az ők érdekeit szolgálná. Szerény felszólalásom, ha másutt nem is, de ő nálok hiszen, hogy lelkes

pártolókra talál. Mert ha előbb el nem sajátították, kénytelenek az egyetemi tanulmányaikra szánt időből szakítani a megtanulására.

Még egyet! Ma már, mikor a nőemanczipáczió terén oly hatalmas lépésekkel haladunk, bizonyára nem fogja kérdés tárgyát képezni az sem, hogy szükséges-e a nőknek, szükséges-e azoknak a nőknek a gyorsírás tudása, a kik nem szándékoznak tanulmányaikat egyetemen folytatni? — Az az élénk érdeklődés, mely újabban mutatkozik a gyorsírás ügye iránt, bizonyára mind nagyobb számmal fog teremteni barátokat a nők között is a stenografiának. Ma már a nőknek minden modern vivmányt föl kell karolniok! Ha másért nem, már csak azért is érdemes megtanulnunk, hogy *tudjuk* ezt az érdekes és szép művészetet, melynek külföldön, — különösen Németországban — igen nagy irodalma is van és számos művelői között nem utolsó helyet foglalják el a nők. Ezt bizonyítja ama rendkívüli körülmény is, hogy Németországban az országgyűlési gyorsírói hivatalok egyike *nővel* van betöltve. — Újabban nálunk is több kiváló művelője van a gyorsírásnak a nők között, a kik külön női gyorsíró-kört alakítottak Budapesten.

Azonban még nagyon hátra vagyunk e téren is a külföldtől. De az általános szellemi előhaladás, az a lázas törekvés, melylyel a század embere szabadulni óhajt minden nyügtől, mely a szellem szabad röptének követésében gátolja, — előbb-utóbb egészen általánossá és nélkülözhetetlenné fogja tenni a gyorsírást a lassú és a szellemet sokszor valósággal leigázó közönséges írással szemben.

Most még a nevezett intézetek vezető köreihez fordulok s kérem, karolják fel ezt az eszmét, tegyék lehetővé a növendékeknek, hogy a gyorsírás ügyét támogassák, mert az ifjúság van különösen hivatva arra, hogy annak föllendülést adjon. A siker, az eredmény bőven fogja kárpótolni fáradozásaikért, mert hiszem, sőt meg vagyok győződve róla, hogy a polgári iskolai képzők növendékeiben is ép oly lelkes pártolókra talál a gyorsírás ügye, mint a középiskolák ifjúságában.

Déva. *H. E.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A magyar nők művészeti kiállítása, melyet folyóiratunk mult havi számában Sulyok Ylda ismertetett, egész májusban nagy látogatottságnak örvendett s a magyar nőknek sok tanulságot nyujtott. Kitünt, hogy épen azok a tárgyak keltik fel leginkább a látogatók figyelmét, melyek eredeti tervezetek alapján készültek. Ezek iránt nagy vásárlási kedv mutatkozott főuri hölgyeink részéről is. Izabella főherczegnő pl. megvett egy festett fa szekrénykét, melyet Ürmössyné Benczur Elza saját tervei szerint készített, Klotild főherczegnő pedig Demeczkyné Volf Irmától vásárolt meg egy csinos virágképet. Nagyon kapósak voltak Vastagné Benczur Olga és Benczur Ida gobelinjei, melyek stylszerűen középrészükben egy-egy kiváló mester művének másolatát s keretül saját maguk által tervezett virág- és gyümölcsornamenteket tüntettek fel. Ugyanők remek bőrmunkákat is állítottak ki, melyek épúgy mint a Greguss Gizella művei azért érdemelnek különösen említést, mert eredeti tervezésök által tüntek ki. Kivánatos volna, hogy fiatal hölgyeink minél nagyobb számmal adják magukat iparművészeti foglalkozásokra. Természetes izlésük, megfelelő tanulmányokkal párosulva, melyet elsajátítani ma már Huszár Ilona tanintézetében kellő alkalom kinálkozik, nemcsak kellemes időtöltésre, de gyakorlati haszonra, munkájok értékesítésére is megadja a lehetőséget.

*

Iskolai kirándulás. Május 16-dikán reggel $^3/_4$6 órakor megélénkült a kismartoni polgári leányiskola környéke. Az ott egybesereglett leánykáknak vidám kaczagása tölté be az üde reggeli levegőt. Elődöczögtek az omnibuszok; elhelyezkedtünk; persze mindez nem kis gondot adott Krammer József igazgatónak; de végre mindenki ott volt helyén. Maguk a kisérő tanerők a «kakasülőn» foglaltak helyet. Igy indultunk kirándulásunkra. Nagy-Martonban nagymérvű látképeslap vásárlás, irás, kölcsönös aláirás, egy kis körültekintés a városba, s folyt az út tovább. Fraknó helységben is ez volt első dolguk, ki tudna ezen ragadós nyavalyán átesni, illetve attól megmenekedni? Most következett a touristaság. Az egész helység hosszába vonultunk fel. A névsort felolvasták, mert kis leányaink szétrebbentek, de most — ezen, ilyen nagy csoportu kirándulásnál igenis üdvös rendszabálynál már mind «itt»-tel feleltek. A karaván haladt, előbb nagy hévvel, de kár lett volna őket visszatartani, a meglehetős meredek gyalogösvény úgy is meglassítá lépteiket. A nap, a mi nagy

szerencsénkre fátyolt vont arczára, így az út nem volt oly fárasztó és nem is hevültünk fel. A vár előtti óriási fák árnyában kissé letelepedtünk, míg az igazgató ur a vendéglőssel végleges megállapodásra jutott gyomorbeli igényeinknek végleges kielégítése iránt. Most szépen rendben, csendben bevonultunk a várba. Azon udvarban, hol az Esterházy Pál herczeg lovas szobra áll, Krammer igazgató rövid, tömör, de a vár egész történetét ismertető, jellemző magyarázatot tartott, mi kétségkívül fokozta a látnivalók iránti érdekeltségünket. Megnéztünk mindent, a mit csak lehetett. Még mi nagyok is, kik pedig már sok ilyet láttunk, teljes mértékben élveztük, hát ez a kisebb nemzedék! Egy-egy régi butordarab, fegyver, egyik ámulatból a másikba ejti őket. Szent pietással, mondhatnám áhítattal, jártuk be a mult időről sokat regélni tudó helyeket. A kápolna kórusán orgona kisérettel, elénekeltük «Most lett a kenyér» egyházi éneket. Mintha csak e vár urai és asszonyainak mély, tiszta vallásossága szált volna szíveinkbe, oly buzgó áhítattal fakadt a dal keblünk mélyéből. Bejártuk még a földalatti helyiségeket is, hol egész büszke öntudattal mutatta meg öreg vezetőnk azt az ágyut, melyből mondása szerint, oly szerencsés volt az üdvlövéseket tehetni a negyedik generáczió születése alkalmával, kiket szolgál a herczegi családban. Még a kutat, a várnak szintén nagy nevezetességét, néztük meg. A bele kiáltott «Isten álldd meg a magyart» szépen, tisztán adta vissza. De, mintha a visszhangban az is ott rezgett volna, azt a magyart, ki királya és hazája iránt hűséges, mint az én gazdáim! Két óra felé járt az idő, hogy az asztalhoz ültünk. Jó és olcsó volt minden, a kiszolgálat kitünő! Hisz a velünk volt polgári iskolai tanítónők csaptak fel pinczér-leánynak. Ebéd alatt az ég kezdett ijesztgetni bennünket, de mire felértünk a «Rozáliára», egész borus kedve elmult, s mi teljes szépségében élvezhettük a fenséges panorámát, mely szemeink elé tárult. Odáig az út vadregényes, kissé fárasztó, mert a Vulkának — mely itt ered — kanyargós ágait kellett átugrálnunk, de az csak füszerezte tourista kedvünket. Testben, lélekben, ismeretekben gyarapodva foglaltuk el ismét kocsiainkat, hogy haza térjünk. A visszaút lehető derült hangulatban történt. Hogy egy ilyen tanulmányi út mennyi szellemi haszonnal jár, azt csak a tanítással foglalkozó egyének tudják teljes mértékben megbecsülni. Nemcsak gyarapítja a tudást, de felkelti a tudásvágyat is, önmunkásságra serkent, megtanít nézni és látni, gondolkodni, itélni. Azért a szülők köszönettel tartoznak Krammer igazgatónak, hogy gyermekeiknek ily tanulságos, kedves, emlékezetes napot szerzett. De köszönjük neki mi is, kik abban szintén résztvehettünk. *Kelemen Gizella.*

*

A Mária Dorothea Egyesület fiumei köre, a fiumei áll. felsőbb leányiskola növendékeinek közreműködésével f. é. április hó 20-án este 8 órakor sikerült zeneestélyt rendezett az anyaegyesület javára.

A változatos műsor a következő volt:

1. Magyar népdalok. Énekelte az áll. felsőbb leányiskola énekkara.
2. Moskovsky. Spanyol tánczok. Zongorán négykézre előadták: Schmidt J. és Csillag I.
3. Gyermekdalok. Énekelték a felsőbb leányiskola II. osztályának növendékei.

4. Poldini. Jancsi és Juliska. Énekelte az áll. felsőbb leányiskola énekkara.

5. Népdalok. Énekelte Kompolthy E. V. oszt. növ.

6. Magyar népdalok. Énekelte a felsőbb leányiskola énekkara.

7. Chvatal. Gyermeksymphonia. Előadta a felsőbb leányiskola 35 növendéke. Zongorán kisérte Popesku J. és Csillag I.

A zenedarabokat a növendékek szabatosan és szépen adták elő, a mi Jungné Zerbs Rozina tanítónő érdeme. De feltünt a leánykák kitünően fegyelmezett, udvarias magaviselete, a miért köszönetet és elismerést arattak a felsőbb leányiskola tanítónői, kik — első sorban Grass Leopoldina igazgatónő — fáradhatatlan buzgalommal, tapintattal vezették az estély rendezését.

A zsúfolásig megtelt, izléssel diszített teremben ott volt Fiume teljes intelligentiája, élén Szápáry Gézáné, György Mária grófnő, ki az intézet igazgatónőjének s a tanítónőknek meleg szavakban fejezte ki elismerését.

A fiatal előadók fáradságát zajos tapsokkal jutalmazta a közönség.

A zenei élvezetek után pár pillanat alatt eltüntek a széksorok, a közönség s a közreműködők összekeveredtek s rögtönzött, de annál jobban eső tánczra perdült az ifjuság. Esti 11 óráig ropták a tánczot, mikor megérdemlett nyugalomra oszlott a társaság apraja-nagyja, a jótékony czélra kellemesen töltött órák édes emlékével.

E sikerült hangverseny által a nemes czélra is jelentékeny összeget szerzett a kör: 300 korona a tiszta jövedelem.

E szép összeghez felülfizetéseikkel hozzájárultak: Szápáry Gézáné grófnő 100 K., Battara I. 6 K., Békei I. 2 K., Czibesz M. 2 K., Donáth I. 2 K., Fazekas B. 1 K., Frankl G. 5 K., Gerlóczi A. 2 K., Hajnal A. 2 K., Hankóczy I. 2 K., Herczegh T. 10 K., Sachs H. 4 K., Zambra P. 1 K., Krauss B. 4 K., Tóth G. 4 K., N. N. 1·90 K.

*

Irodalmi estély az Urániában. A nagy sikerrel megkezdett irodalmi estéket folytatták az Urániában. Mult évben Petőfi és Vörösmarty emlékének egy-egy estét, szerdán pedig Madách emlékének és halhatatlan műveinek áldozott a szinkáz. Az estét Berta Ilona, az Erzsébet-nőiskola tanárnője nyitotta meg, az «Ember tragédiája»-ról szóló tanulmányával, a mely a nagy drámai költemény legszebb idézeteiből állítja össze Madách alakját. A nagy tetszéssel fogadott tanulmány után Gyulai Ágost dr. irodalomtörténeti csevegése következett Madách életéről, negyvenöt szinesen vetített kép kiséretében, melyek közül kiválóak a költő szülőföldjéről készült eredeti felvételek.

*

Ujabb adományok a Péterfy-alapítványra. 1901. márczius 16. óta május 1-éig befolyt mindnégy intézet révén:

A) Beck Irén 5 K., Bertalanffyné Kazal Aranka 10 K., Lüger Kamillóné 2 K., Némethné Földes Bella 10 K., Waigandt Anna 5 K., Majorné Glücklich Ida 4 K., Radnai Sarolta 2 K.

B) Füstös Irma 3 K., Dobos Erzsi 1 K., Ernst Adél 2 K., Palkó Antónia 2 K., Lovisek Antónia 5 K., Richtner Ilona 5 K., Ranezay

Mariska 1 K., Angyal Anna 1 K., Kovács Hermin 2 K., Kukorelliné Hackl Aranka 2 K., Sterio Izidora 2 K., Költő Berta 2 K., Schädlbauer Lujza 2 K., Debreczeni Ludmilla 3 K., Rozsonday Gizella 3 K., Györgyi Apollónia 3 K., Sebellédy Ferenczné 5 K., Mayer Margit 6 K., Mustetz Aranka 6 K., Hank Emilia 5 K., Bruckmayer Gézáné 5 K., Récze Vilma 3 K., Madarász Anna 2 K., Scheschin Matild 1 K., Tóth Margit 2 K., Mihalicska Ilona 2 K., Majercsik Agatha 2 K., Bőjthe Ilona 2 K., Bucsuházy Gizella 5·4 K., Albrecht Irma 4 K.

C) Flóris Irma 10 K., Braunné Auer Zsófia 2 K., Bauer Szidónia 1 K., Lőrinczy György 5 K.

D) Machik Ilona 4 K., Vetro Sándor 5 K., Lehotzky Pál 20 K., Bencze Zsigmond 10 K., Doby Irma 10 K., Philipp István 20 K., Visontay Kálmán 5 K., Kubes Mária 2 K., Sziráczky Gyula 3 K., Balló Aurelné 4 Korona.

*

A M. D. E. fürdői kedvezményei 1901-ben. 1. Tarcsán egy tag kap teljesen ingyenes helyet az egész idényben. 2. Parádon a szoba és fürdő árából 50% engedmény egy tag részére az egész idényben. 3. Iglófüreden az elő- és utóidényben a szoba és ágynemű árából 15%, a zene- és gyógydíjból 50% ; a főidényben a szoba és ágynemü árából 10%, a zene- és gyógydíjból 50%. 4. Harkányban 30 ingyen fürdő. 5. Korytniczán a lakás és fürdő árából 20% engedmény. 6. Lucsivnán egy szoba az egész idényben. 7. Csíktusnádon egy tag kap gyógy- és zenedíjmentességet, ingyen fürdőket.

*

Nagyszabásu iskolai tanulmányutat tervez az Erzsébet-Nőiskolai áll. polg. tanítónőképző és felsőbb leányiskolai tanítónőképző tanári testülete szeptember 2—12 napjaira. A kirándulók külön hajón *Dalmáciát* fogják megtekinteni. A kitünően egybeállított tanulságos programmot a napokban osztották szét. A részvételi díj 60 frt. Résztvehetnek az intézet régibb növendékei is. Jelentkezni julius 15-ig lehet az intézet igazgatóságánál.

IRODALOM.

ARANY JÁNOS ÉLETE és MUNKÁI. Irta *Gyöngyösy László*. Budapest, Franklin-Társulat 1901. 1—392 lap. Ára füzve 5 korona.

Arany tisztelői — s mely művelt magyar ember nem volna az? — bizonyára örömmel veszik e könyv megjelenését, mely a magyar lélek legalaposabb ismerőjével s legművészibb rajzolójával foglalkozik. Arany műveivel foglalkozó irodalmunk aránylag még mindig szűkkörű, s Aranynak olyan méltatása, mint Vörösmartyé Gyulai Páltól, még mindig várat magára.

Ezt a most megjelent könyvet az Arany fejlődését feltüntető életrajzi adatoknak szerető gonddal való felkutatása s összeállítása teszi becsessé. A ki átolvassa, közelebb férkőzik Arany lelkéhez, mert a költő életének nem egy, eddigelé homályos részletét világosítja meg e könyv. A szerző, Petőfi Fischer Sándorjához hasonlóan, éveken át, mondhatni egy évtized óta gyűjtötte szorgalmasan, fáradságot nem kímélve az anyagot. *Gyöngyösy* László, középiskolai tanár s előbb fővárosi hirlapíró, fölkereste s kikérdezte Aranynak minden élő kortársát, a kitől egy-egy részletre nézve fölvilágosító tanubizonyságot remélt; fölkutatta azon írásbeli följegyzéseket, hivatalos iratokat, melyek a költő pályájára vonatkoznak. Ezek alapján sok újat mond Aranynak kivált gyermek- és ifjúkoráról. Természetesen áttanulmányozta Arany levelezéseit s az Arany-irodalomnak minden számbavehető művét. Az életrajzíró a budapesti egyetemen a 70-es évek végén kiválólag irodalmi tanulmányokkal foglalkozott, majd a 80-as években a fővárosi lapokban és folyóiratokban néhány irodalmi essayt tett közzé, s e munkássága szolgált neki alaptanulmányul Arany élete megírásához és költészete méltatásához.

Munkáját inkább népies olvasmánynak szánta, mint tudományos, szakszerű elemzésnek. Mutatják ezt könyvének talán túlságos bőséggel is adott illusztrációi, melyek között, az Urania előadásaihoz hasonlóan, minden, tárgyára vonatkoztatható képet összegyűjtött.

A könyv eme népies irányával nem igen vágnak össze azok a részletek, melyekben a szerző néha elég magasan járva, Arany nagyobb műveit elemzi; e részletek néhol nem is elég világosak, mint pl. az Arany humoráról szóló fejtegetések. Ez az oka, hogy az egyöntetűségnek s az előadásbeli könnyedségnek a simító kéz utolsó munkájának némi hiánya zavarja e könyv olvasóját. Ilyen az is, hogy az életrajz irója gyakran nem szerkeszti mondatait kellő világosan és szabatossággal. (Például: 46., 47., 62. lapokon.)

De ezeket nem tekintve, mégis vonzó olvasmány e könyv. Vonzóvá teszik a régi, egyszerű, magyar életnek azok a rajzai, melyekkel a szerző Arany szüleit, rokonait s magának a költőnek gyermek- s ifjúkorát vázolja; vonzóvá az a meleg szeretet, melyet a szerző Arany iránt, mint ember s költő iránt érez; vonzóvá azok az életrajzi részletek, melyeket itt találunk először feltárva. Hadd álljon itt például egy kis epizód, mely a fiatal, 20 éves Aranynak végtelen becsületességét jellemzi.

Arany akkortájban tért haza Szalontára vándorszinészi bolyongásaiból. Anyját már eltemette, s szörnyen marczangolta lelkét az önvád, hogy iskoláit megszakasztván, nincs előtte biztos életpálya, a melyre lépve, szegény öreg apját is segíthesse. Nagynehezen bejutott a szalontai gimnáziumhoz segédtanárnak évi 250 frt fizetéssel. Néhány hónap mulva házitanítói állást is vállal Rozvány Józsefnél, szalontai vagyonos görög kereskedőnél, leányát oktatván az elemi iskolán felüli tárgyakra; díjazásul szállást és élelmezést kap a Rozvány-családnál.

«Nemsokára odaköltözése után olyan eset történt, a mely a családnak iránta való tiszteletét és szeretetét csak növelte. Az öreg Rozvány a boltban foglalatoskodott, mikor belép hozzá a szalontai mészáros s azt mondja neki:

— Hallom, szomszéd úr, Aranyt házukhoz fogadták. Ennél jobbat csakugyan nem cselekedhetett.

Es elmondta, hogy a mikor Arany még nem volt Rozványéknál nevelő és más házban lakott, a székgazdával (= a mészárszék tulajdonosával) felkeresték. Ugyanis haragra gerjedtek Rozvány iránt, mert a szolgabiró átjövén Szalontára, mértékeiket a Rozvány hitelesített mértékeivel hasonlította össze s az övéket szerfölött hamisaknak találván, kegyetlenül megbirságolta őket. Úgy szerettek volna a kereskedőn boszut állani, hogy Arany verselő ügyességéről tudva, gúnyverset akartak vele iratni. Arany kereken visszautasította őket, mondván: «Olyan embert, a ki engem nem sértett, bántani nem fogok!»

A mészáros és a székgazda nem tágított, különösen a mészáros mindenkép rá akarta venni, hogy kedvökre való verset írjon. Ötön kezdve már húsz forintot is megigértek neki, s a mészáros még azt se átallotta mondani neki: «Látja, még tisztességes ruhája sincs, emberek közé sem mehet. E pénzen ruhát vehet magának és sorsán fordíthat.»

Arany e durva beszédre majdnem sírva válaszolt nekik: «Hagyjanak engem az urak magamra; ne kivánják, hogy szerencsétlenségem mellett még rossz ember is legyek!»

A durva mészáros elbeszélése végén teljes meggyőződéssel mondá: «Arany több, mint becsületes ember, Arany szent ember!»

A becsületes kereskedő megdöbbenéssel, álmélkodva hallgatta e történetet, a durva léleknek e bűnbánó megnyilatkozását. Teljesen igazságot adott neki a maga részéről is. Mert a mit a nála lakó fiatal emberről tapasztalt, az nem volt mindennapi dolog. Aranyban nyoma sem volt a fiatal kor vígságra hajló könnyelműségének. A kötelességnek és a tanulásnak élt. Dolgát elvégezvén az iskolában, a kis leányt oktatgatta, társaságban alig fordult meg. Kis fizetéséből megtakarított pénzén könyveket vásárolt s olyan szorgalommal tanult, a milyet igen sok ember se nem látott, se nem hallott.»

*

Szivesen ajánlom e könyvet a magyar irodalom kedvelőinek s a magyar ifjúság nevelésével foglalkozóknak figyelmébe; iskolai és ifjusági könyvtáraknak beszerzés végett.

(Budapest.) *Komáromy Lajos.*

*

«A nőnem a Balkán kereszténynéknél». E czímen jelent meg a Márkus-féle nyomdában egy könyv német nyelven, mint a szerző doktori dolgozata. Szerzője Poznan Jolán tanítónő Pancsován. E munka kétségtelenül általános érdeklődést fog kelteni, mert egy nehéz themát, melyhez úgyszólva még senki sem nyújtott anyagot, szigorú tudományos módon tárgyal. Már az előszóban, forrásokra hivatkozva rajzolja a felületességet a szerző, melylyel eddig általában, s a keresztény nőnemre vonatkozólag is, a Balkán tanulmányozását űzték. Az ottani női életnek könnyelmű, pikáns, csak a kiváncsiságnak szolgáló leirásaival találkoztunk eddig az irodalomban, annyira, hogy a szerző mindent maga kell, hogy felkeressen, alakítson, hogy munkáját tudományosan kezelhesse, úgy hogy valóban úttörő munkát végez. Az előszó és rövid bevezetés után két főrészre, egy általános és egy különös részre osztja a szerző munkáját. Az általános főrészben, a kritikai részben írja le az egyes keresztény balkán-törzsek (görögök, szerbek, románok és bolgárok) történelmi ethnographiai, kulturai stb. viszonyait, s a legjobb források idézése mellett különös tekintettel van az illető nőnem viszonyaira. Igy érdekes tényeket tudunk meg. Mint pl. hogy a görögöknél már több asszony is uralkodott, míg a szerbek, bolgárok, románoknál egy sem. Jelenleg vannak már a Balkánon is előharczosai a nőkérdésnek, névszerint Mme Kaliroe Paren Athenben, ki egyszersmind lapot is szerkeszt ily értelemben. Az irodalom terén dolgoznak a költőnő Mathilda Poni Bukarestben, Milicza Stojadinovic Belgrádban stb., míg a nép asszonya különösen a mezei munkát végzi. A balkán-nők egyenlő számban vannak a férfiakkal, csak a görögök képeznek kivételt, ott valamivel nagyobb a nőnem száma. A különös részben, mely csupán a nőnemet tárgyalja, még érdekesebb dolgokat olvasunk a balkán-nőkről. Mindenekelőtt az ottani nők jogi állását tárgyalja, mely régi és új törvények alapján van megállapítva. A legszabadabb volt a nő a görögöknél, hol I. Justinian idejében még a concubinatus is törvényileg volt rendezve. A többi balkán-törzsnél a nő helyzete nyomott volt s ezen csak az újkor változtatott. Igy a szerb uralkodó I. Nemania alatt a férj eladhatta feleségét, ha az őt elhagyta. Pontosan le vannak írva a nőnek hozományi, házassági és vagyoni viszonyai. A rákövetkező részben a nőnem nevelését tárgyalja a szerző. Itt pontos adatok alapján tudjuk meg, hogy a Balkán-kereszténynéknél már sok jól berendezett magasabb leányiskola létezik. Igy a «Joakimion» és «Lappion» Konstantinápolyban, az «Arsakion» Athenben, a «Központi leánynevelőintézet» Smyrnában, a «Mária Louiza» intézet Sofiában, a magasabb leánynevelő-intézet Belgrádban, Bukarestben, Jassyban, a két leánygimnázium, egyik klasszikus, a másik gyakorlati jellegű Salonikiban, a leány Lyceum «Penika» Monastirben stb. Azonkívül elemi leányiskolák már mindenütt vannak, habár a Balkánon a fiú-iskolákat lányok is látogatják. Ez iskolák szervezetét, sőt bizonyos évekről statisztikáját is nagy szorgalommal gyűjtötte és írta le a szerző. A következő rész a női társadalmat, viseletet, szokásokat stb. nem könnyedén odavetve,

hanem beható vizsgálatok alapján tárgyalja. A további rész: «Die Frau in Lied, Aesthetik und Kunst». Itt azt a bizonyítékot hozza szerző, hogy a Balkán nép-poezis költői tulajdonképen nők, kik különösen a lyrai énekeket aztán karban éneklik. A Balkánon nincsenek férfi énekkarok, csak női karok vannak, melyek nyilvános körmeneteket tartanak. A szerző egy pár gyönyörű szerb népdalt, meg bolgár dalt is fordított, melyben oly mély érzéssel éneklik meg a nőt, hogy e gyöngéd érzelmekért a művelt Nyugat is megirigyelheti a Balkánt. S a mellett oly művészi és rithmikus a szerző fordítása, hogy messze túlhaladja a német Taloj balkán-dalok fordítójának munkáját. A Balkán-nő művészetéről tanuskodnak stilszerű szőnyegei, remek selyem- és aranyhímzései, szövései stb., mit mind szabad kézzel, a modern gépek segítsége nélkül végez. Festői öltözetét is maga készíti. Az utolsó részben a Balkán-nőt az egyház szolgálatában ismerjük meg. Authentikus források után látjuk, milyen módon és feltételek alatt vannak az apácza tonzurák, hogy vannak a zárdák szervezve, hogy gyermeknevelés és betegápolásnak szentelik életöket. Előkelő lányok, fejedelmi házakból, különösen Romániában, zárdába vonulnak, ha hozományuk nincs és rang szerint nem mehetnek férjhez. Ismerteti a szerző a Balkán nevezetes zárdáit. Utoljára felemliti a keleti egyház által szentté avatott nőket s röviden, de kritikusan életrajzukat is hozza. E könyv ritka jelenség az irodalomban s különösen a női tudomány terén. E munka széleskörű ismeret mellett szigorúan tudományos tehetségre vall. Úttörő munka, melyben a szerző mindent maga gyűjtött össze s csak azt fogadja el, mi kritikus vizsgálat mellett bebizonyított tény; így világos, hogy kerül hosszú, fölösleges irkálást. A könyv Molnár Viktor miniszteri tanácsos úrnak van ajánlva, kiről különös hódolattal emlékszik meg a szerző. Örömünkre válik, hogy e könyvnek magyar tanítónő az írója.

*

Geologiai képek. — Végre egy eredeti magyar találmánynyal szaporodott szemléltető eszközeink gyűjteménye. Dr. Tóth Mihály a nagyváradi polg. fiúiskola tudós igazgatója gyönyörű képeket készített különböző földrétegek alkatáról; kőszén- és egyéb bányákról, sőt az egész föld átmetszetét ábrázoló képet is valóságos ásvány-darabokból vagy szemekből összeállítva. Egy ilyen geologiai kép ártézi-kútat, másik egy időszaki forrást ábrázol, melyen a víz szökése valósággal bemutatható. Az eredeti találmány a párisi kiállításon s a temesvári tanszerkiállításon is feltünést keltett (ezüst érmet is nyert) s a geologiai tanulmányokat oly közvetlenül felfoghatóvá teszi, hogy nem volna szabad egy jól felszerelt iskolából sem hiányoznia.

A «Nemzeti Nőnevelés» 1901-iki évfolyamára előfizettek:

(Harmadik közlemény.*)

Miskolczi ev. ref. leányiskola; Mühlhofer Lujza, Selmeczbánya; Mármarosszigeti áll. felsőbb leányiskola; Mokay Eszter, Bpest; *Merle Mariska, Bpest; Nigrinyi Vilma, Bakabánya; Nagybányai áll. polg. leányiskola; Nagyenyedi áll. polg. l. isk.; Neumayer Riza, Mohács; Nyitrai róm. kath. felsőbb leányiskola; Nemecskay Irma, Bpest; Nagykőrösi közs. felső leányiskola; Nagy Lajos, Orosháza; Odor Emília, Bpest; Pach Jolán, Kőhidgyarmat; Péteri Lipótka, Ipolyság; «Pécs és vidéke tanítónők egyesülete»; Dr. Pauer Imre, Bpest; Dr. Petz Lajosné, Győr; Pápai áll. polg. l. iskola; Pozsonyi áll. el. tanítónőképző intézet; Pesthy Gizella, Bpest; Rosenberger Sarolta, Gyulaj; «Ranolder intézet», Bpest; Javítóintézet, Rákospalota; Reinhardt Julia, Losoncz; Rimaszombati polg. l. iskola; Rozsnyói ág. ev. polg. leányiskola; *Sándorfi Ágnes, Győr; Szepes-iglói evang. nép. és polg. l. isk.; Steinitzer Jenny, Arad; Székesfehérvári polg. leányiskola; Segesvári áll. el. l. isk.; Szakolczai közs. felső leányiskola; Szakolczai áll. el. leányiskola; «Orsolyiták Int.», Sopron; Szegedi áll. felsőbb leányiskola; Strban Anna, Iloncza; Szászsebesi áll. el. iskola; Stock Károly, Eger; Szluika Ella, Rozsnyó; Szarvasi polg. leányiskola; Spitzer Sándor, Komárom; Sársevits Betti, Bpest; Soproni kath. főelemi isk.; Soproni áll. felsőbb leányiskola; Schumacherné, Szászváros; «Miasszonyunk»-ról nev. Iskolanővérek, Szeged; Dr. Serli Sándor, Mohács; Áll. tanítónőképző int. Szabadka; özv. Személy Kálmánné, Nagyvárad; Szegfi Ilona, Trencsén; *Táborszky Istvánka, Pozsony; *Trsztyánszky Etelka, Pozsony; *Takáts Vilma, Pozsony; *Télessy Ilona, Győr; Dr. Török Istvánné, Maté-Szalka; Dr. Tedeschi Bettina, Veszprém-Varsány; Temesvári áll. felsőbb leányisk.; Török Imre, Tiszaroff; *Tatty Zsuzsanna, Bpest; Urmann Ilona, Nagyszombat; Nagyszombati közs. polg. l. iskola; Ujpesti áll. polg. leányiskola; Istvántéri áll. el. isk.; Weszely Istvánné, Budapest; *Wölfel Irma, Pozsony; *Vrchovszky Margit, Pozsony; *Vrancsevic Anna, Győrött; *Wagner Ágoston, Arad; Verseczi városi polg. l. isk.; «Angolkisasszonyok», Veszprém; Wollmann Elma, Pozsony; Weiszberger Antónia, Bpest; *Zamaróczy Irma, Pozsony; Zólyomi áll. el. isk.; Zemányi Lázárné, Kassa. (Folytatása következik.)

* Az előbbi közlemények a januári és májusi füzetekben vannak.

Felhivás előfizetésre.

*A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1901-ik évben — a régi zászló alatt, a régi jelszóval — **huszonkettedik évfolyamát** kezdi meg. Főtörekvése: hogy tehetsége szerint hozzájáruljon nőnevelésünk nemzeti szellemben való tovább fejlesztéséhez, s hogy összekötő kapcsúl szolgáljon mindazok közt, a kik nőnevelésünknek e szellemben munkásai.*

A „Nemzeti Nőnevelés“ az egyetlen nőnevelési szakfolyóirat irodalmunkban.

A „Nemzeti Nőnevelés“ a legolcsóbb pedagogiai folyóirat.

Két oly körülmény, a mely okot s módot szolgáltat folyóiratunk pártolására, mely csak tömegesebb részvétel mellett tarthatja fenn magát áldozatok nélkül.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1901-ik évben is megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) minden hónapban három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek a „Nemzeti Nőnevelés“ címe alatt a VI. kerületi állami polg. iskolai tanítónőképző intézetbe (Andrássy-út); a folyóirat szellemi részét illető közlemények Sebestyénné Stetina Ilona szerkesztőhöz (VI., Bulyovszky-utcza 28. sz.) küldendők.